

II RIIGIKOGU

10. istungjärk. Protokoll nr. 333 (31).

1926. a.

II Riigikogu koosolek 12. märtsil 1926. a.
kell 5 p. 1.

Kokku on tulnud 88 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, teedeminister **O. Amberg**, sõjaminister **J. Soots**, kaubandus-tööstusminister **E. Veberman**, haridusminister **J. Lattik**.

Päevakord:

1. Meriasjanduse peavalitsuse ja sisevete uurimise büroo kaubandus-tööstusministee-riumi alla üleviimise seaduse erikomisjoni valimine.

2. Vangistuse seaduse muutmise ja sunni-tööle ning asumisele saatmise seaduse kaota-mise seadus — II lugemisel.

3. Tolliseadustiku muutmise seadus — II lugemisel.

4. Kaitseväeteenistuse seadus — II luge-misel.

5. Riigi majapidamise aruande komisjoni esitis riigikontrolööri protesti kohta Lelle-Papiniidu kitsarööpalise raudtee ehitamise asjas.

6. Seadus kodakondsuseta tööliste töö-õnnetuste korral kindlustamise kohta — töö-kaitse komisjoni ettepanek.

7. Omavalitsuste liitude seadus — omava-litsuse komisjoni ettepanek.

8. Riigiasutuste töökoondamise seaduse maksvuse pikendamise seadus — üldkommis-joni ettepanek.

9. Rahvasteliidu põhikirja 16. artikli I paragrahvi muutmise protokollki kinnitamise seadus — väliskomisjoni ettepanek.

10. Eesti-Saksa vahelise vahekohtu ja lepi-tuse lepingu kinnitamise seadus — väliskom-issjoni ettepanek.

11. Maakonnandukogude valimise seaduse täiendamise seadus — üldkommisjoni ettepanek.

12. Vene-nõukogude vägede poolt tehtud sõjakahjude ja rekvisitsioonide tasumise sea-dus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

13. Ühingute ja nende liitude seadus — üldkommisjoni ettepanek.

14. Ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seadus — üldkommis-joni ettepanek.

15. Kooperatiiv-ühisuste ja nende liitude seaduse muutmisseadus — üldkommisjoni ette-panek.

16. Mõnede seltside, ühisuste ja nende lii-tude likvideerimise seadus — üldkommisjoni ettepanek.

17. Maksvates seadustes ettenähtud kapi-taali protsendimäärade muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

18. Eesti ja Soome vaheliste merealuste kaablite korrashoidmise ja kasutamise lepingu kinnitamise seadus — väliskomisjoni ette-panek.

19. Eesti ja Saksamaa vahelise kriminaal-asjus juriidilisest abiandmisest tekkivate kulude kokkuleppe kinnitamise seadus — väliskom-issjoni ettepanek.

20. Riigikogu kodukorra muutmise seadus — kodukorra komisjoni ettepanek.

21. Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seadus — kodukorra komisjoni ettepanek.

22. Külgehakkavate- ja suguhaiguste regist-reerimise seadus — üldkommisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**, pärast esimees **A. Rei**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Piiskar**, vahepeal abisekretäär **L. Raudkepp**.

Koosolek algab kell 5.15 min.

1. Päevakorra Juhataja **A. Jürman**:
vastuvõtmine. Avan Riigikogu koosoleku.

Teedeminister **O. Amberg**: Teen ettepaneku, võtta praegune päevakorra 5-es punkt — riigi majapidamise aru-ande komisjoni esitis riigikontrolööri protesti kohta Lelle-Papiniidu kitsarööpalise raudtee ehitamise asjas — päevakorra 2. punktiks.

Selle kohta on eelarve-komisjonis palju vaieldud. See esitis on juba pikemat aega Riigi-kogu koosoleku päevakorras seisnud, kuid alati selle lõpul, nii et temani kunagi ei jõutud. See on väga tähtis küsimus meie uue raudtee tööde jätkamise juures, ning ta ei tekita pikemaid vaidlusi.

M. Laarman (põl): Teen ettepaneku, võtta päevakorra 3. punktiks põllumajandusliku ehituslaenu seadus — II lugemisel.

Juhataja **A. Jürman**: On kirjalik ettepanek tehtud, võtta esimeseks päevakorra-punktiks komisjonide täiendavad valimised.

O. Gustavson (stp): Teen ettepaneku, võtta päevakorra 2. punktiks kaitseliidu heaks võetava maksu seaduse täiendamise seadus. Sellele seadusele määrati 7-päevaline tähtaeg. See tähtaeg on täna täis. Nähtavasti on juhatus unustanud seda tähtajalist seadust päevakorda võtta.

Juhataja **A. Jürman**: Rkl. Gustavson'i poolt on ettepanek tehtud, võtta 2. päevakorra-punktiks kaitseliidu heaks võetava maksu seaduse täiendamise seadus.

Selle ettepaneku kohta oleks järgmist öelda: Kaitseliidu heaks võetava maksu seaduse täiendamise seadus on praegu alles rahaasjanduse komisjonis ja ei ole Riigikogu juhatusel sisse tulnud, tema tähtaeg saab täna hiljem täis, nii et teda päevakorda võtta ei saa.

O. Gustavson (stp): Mina leian ka, et seda seaduseelnõu ei saa täna päevakorda võtta. Oma ettepaneku tegin selleks, et rahaasjanduse komisjonile meelde tuletada, mis tema kohus teha. Meil on selleks puhuks, kui üks komisjoni teatud ajaks ei jõua seaduseelnõu läbi vaadata, kindel kord kujunenud. See kord on sarnane, et vastav komisjon esineb ettepanekuga, määrata talle tähtaja pikendus. Rahaasjanduse komisjon aga ei ole palunud tähtaja pikendust ega ka seadust esitanud. Teiste sõnadega, rahaasjanduse komisjon ignoreerib Riigikogu pleenumi otsust. Mina arvan, — nõnda komisjon talitada ei tohiks.

Juhataja **A. Jürman**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Holberg'il.

J. Holberg (põl): Asjalugu on nimelt järgmine: selle seaduseelnõu komisjonis läbi vaatamise tähtaeg saab täis alles täna öösel kell 12. Nii et härra Gustavson'il ei ole põhjust kurjustada. See on, meie võtame nii, nagu kohtu alal toimitakse.

Juhataja **A. Jürman**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Gustavson'il.

O. Gustavson (stp): Ma tahtsin tähendada niipalju, et senni on Riigikogus nädalist tähtaega mõistetud alati nõnda, et kui näiteks ühel neljapäeval on seaduseelnõu antud kom-

misjoni, siis tuleb see teisel neljapäeval päevakorda. Popside seaduse puhul tahtsid põllumehed küll asja teisiti seletada, kuid käesoleval korral ei ole meil ju tegemist popside seadusega.

Juhataja **A. Jürman**: Rkl. Gustavson, see ei ole faktiline märkus.

Kaubandus-tööstusminister E. Veberman: Teen ettepaneku, päevakorra 1-st punkti täiendada, lisades selle lõppu lause „ja komisjonile tähtaja määramine“.

Juhataja **A. Jürman**: Päevakorra kohta on tehtud järgmised ettepanekud: 1) kirjalik ettepanek — võtta päevakorra 1. punktiks komisjonide täiendavad valimised, 2) rkl. Laarman'i ettepanek, võtta 3., see on nüüd 4., päevakorra - punktiks põllumajandusliku ehituslaenu seadus, 3) teedeministri ettepanek, võtta 5. päevakorra-punkt 2., see on nüüd 3., päevakorra-punktiks, 4) kaubandus-tööstusministri ettepanek, võtta 1-se päevakorra-punkti lõppu lause „ja komisjonile tähtaja määramine.“

Peale selle on laialilaotatud päevakorras ära märgitud vangistuse seaduse muutmise ja sunnitööle ning asumisele saatmise seaduse kaotamise seadus — II lugemisel, peab olema III lugemisel.

Hääletamisele tuleb ettepanek, täiendada päevakorda, võttes päevakorra 1. punktiks komisjonide täiendavad valimised. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Laarman'i ettepanek, võtta päevakorra 4. punktiks põllumajandusliku ehituslaenu seadus. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb teedeministri ettepanek, võtta päevakorra 5-es punkt — riigi majapidamise aruande komisjoni esitis riigikontrolööri protesti kohta Lelle-Papiniidu kitsarööpalise raudtee ehitamise asjus — päevakorra 3. punktiks. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb ettepanek, täiendada 1-st päevakorra-punkti, see on nüüd äramääratud päevakorra 2-st punkti, järgmise lausega „ja komisjonile tähtaja määramine.“

(Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 17 häält, vastu 16, seega on ettepanek vastu võetud.

(Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist — palun sedelid välja jagada. (Jagatakse sedelid.) (Hääletatakse.)

Hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepaneku poolt on antud 24 häält, vastu 34 häält, erapooletuid — 1, seega on ettepanek tagasi lükatud.

2. Komisjoni nide täiendav valimised. Rkl. M. Martinson'i poolt on järgmine kirjalik ettepanek tehtud: „Teatan põllumeeste kogude Riigikogu rühma nimel, et maakomisjonist lahkunud rkl. Laarman'i asemele panen ette valida rkl. P. Järve.“ (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Järve maakomisjoni liikmeks valitud.

Enne päevakorra teise punkti juurde üleminekut on sõna erakorraliseks teadaandeks rkl. Schilling'il.

3. C. Schilling'i erakorraline teadaanne. **C. Schilling** (sks): Das von der Staatsversammlung angenommene Gesetz, betreffend die Zahlung einer Entschädigung für die enteigneten Ländereien, enthält einen ungelösten Widerspruch: es will die Entschädigungspflicht nicht verneinen, gewährt aber, nach unserer Auffassung tatsächlich keine Entschädigung. Denn eine Summe, die nur annähernd dem Nutzungsertrage der enteigneten Objekte im Verlaufe nur eines Jahres gleichkommt, ist keine Entschädigung.

Durch das Landgesetz sind wir in unseren völkischen Lebensrechten schwer geschädigt. Dem ist im Entschädigungsgesetz nicht Rechnung getragen worden.

Wir sehen in diesem Entschädigungsgesetze ein Unrecht gegen die heimatliche deutsche Bevölkerung und gegen die Eigentümer der enteigneten Güter. Die deutsch-baltische Fraktion kann sich mit diesem Gesetze nicht zufrieden geben; sie will sich aber nicht an der Herbeiführung einer Volksabstimmung beteiligen, deren Beweggrund und Endzweck eine prinzipielle Verneinung der Entschädigungspflicht ist und sein soll, zumal der Unterschied zwischen dem angenommenen Gesetze und einer vollen Verweigerung einer Entschädigung so gering ist, dass das Hervorrufen auch noch eines negativen Volkstotums bereits als überflüssig erscheint.

Die deutsch-baltische Fraktion wird aber nie darauf verzichten alle ihr zu Gebote stehenden gesetzlichen Mittel anzuwenden, um die Wiederherstellung der Bodenständigkeit des heimatlichen Deutschtumes und eine gerechte Entschädigung zu erreichen.

4. Mereasjanduse peavalituse ja sisevete **K. Ipsberg** (põl), kohalt: Teen ettepaneku, valimisjagajaks võtta 10.

uurimise büroo kaubandus-tööstusministeeriumi alla üleviimise seaduse erikomisjoni valimine. **A. Tamm** (rhvsv), kohalt: Teen ettepaneku, valimisjagajaks võtta 8.

Juhataja **A. Jürman**: Valimisjagaja kohta on tehtud kaks ettepanekut, nimelt rkl. Ipsberg'i poolt, jagajaks võtta 10, ja rkl. Tamm'e poolt — jagajaks võtta 8. Panen ettepanekud tehtud järjekorras hääletamisele. (Hääletatakse.) Kumbki ettepanek ei ole enamust saanud, sellepärast tulevad ettepanekud uuesti hääletamisele „poolt“ ja „vastu“. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: esimese ettepaneku poolt on antud 27 häält, vastu 22, teise ettepaneku poolt on antud 23 häält, vastu 26, seega on otsustatud valimisjagajaks võtta 10.

Palun sekretääri teatada, kuipalju üksikutele rühmadel komisjoni esitajaid tuleb.

Sekretäär **J. Piiskar**: Jagaja 10-ne juures saavad kohti põllumeeste kogude Riigikogu rühm — 3; Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühm — 2; tööerakonna Riigikogu rühm + rahvuslik-vabameelse partei Riigikogu rühm — 2; Eesti rahvaerakonna Riigikogu rühm — 1; kristliku rahvaerakonna Riigikogu rühm — 1; asunikude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate Riigikogu rühm + J. Zimmerman — 1; Vene ja Saksa-Balti erakonna Riigikogu rühmade ühinemise korral — 1:

Juhataja **A. Jürman**: Meriasjanduse peavalitsuse ja sisevete uurimise büroo kaubandus-tööstusministeeriumi alla üleviimise seaduse erikomisjoni valimiseks on esitatud järgmised kandidaadid:

Põllumeeste kogude Riigikogu rühma poolt — K. Ipsberg, E. Masik ja J. Sepp.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt — K. Virma ja K. Ast.

Rahvuslik-vabameelse partei Riigikogu rühma poolt A. Tamm.

Asunikude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate Riigikogu rühma poolt — O. Köster.

Kristliku rahvaerakonna Riigikogu rühma poolt — V. Linnamägi.

Eesti rahvaerakonna Riigikogu rühma poolt — A. Kerem.

Tööerakonna Riigikogu rühma poolt — B. Oja.

Selle vastu ei vaielda, et esitatud kandidaadid korraga hääletatakse. (Hüüded: Korraga!) (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on kõik kandidaadid valitud, seega on erikomisjon valitud.

A. Tamm (rhvsv), kohalt: Palun sõna korra kohta, et ettepanekut teha komisjonile tähtaja määramise kohta.

Juhataja **A. Jürman**: Seda ettepanekut enam teha ei saa, kuna see päevakorra kindlaks määramisel juba tehti ja hääletamisel tagasi lükati.

5. Riigi majapidamise aruande komisjoni esitis riigikontrolööri protesti kohta Lelle-Papiniidu kitsarööpalise raudtee ehitamise asjas.

Riigi majapidamise aruande komisjoni aruandja **K. Ipsberg**: Austatud Riigikogu liikmed! Riigikontrolööri protest Papiniidu-Eidapere raudtee ehitamise vastu oli juba läinud aasta lõpu poolel kord Riigikogus arutamisel. Puht vormilistel põhjustel andis Riigikogu tol korral esitatud komisjoni esitise riigi majapidamise aruande komisjonile tagasi. Viimane on selle esitise uuesti läbi arutanud ja leidnud, et tollekordne ettepanek igas suhtes õieti oli tehtud. Ainult ühte asjaolu kriipsutas komisjon veel alla, nimelt väljendas selgemi seda mõtet, et alustatud ehitustööd mitte katkestada ei tuleks. Muidu esitab riigi majapidamise aruande komisjon esitise samal kujul, nagu ta juba kord oli. Õigeks tunnistas riigikontrolööri protesti, aga ühtlasi ka arvesse võttes tekkinud asjaolusid, avaldab komisjon arvamist, et raudtee ehitamist ei tuleks seisma panna. Riigi majapidamise aruande komisjoni esitise sisu oleks järgmine: „Riigikogu, ära kuulates riigikontrolööri protesti Lelle-Papiniidu kitsarööpalise raudtee ehitamise asjas ja riigi majapidamise aruande komisjoni arvamist tähendatud protesti kohta, tunnustab põhimõtte õigeks, et uusi avalikuks liikumiseks määratud riigi raudteid tuleb ehitada ainult Riigikogu poolt selle kohta vastuvõetavate eriseaduste alusel, ja tunnustab tarvilikuks, et uute raudteede ehitamise kord tuleb kindlaks määrata seadusandlikul teel.

Riigikogu avaldab soovi, et Vabariigi Valitsus esitaks Riigikogule seaduseelnõu Lelle-Pärnu kitsarööpalise raudtee ehitamise kohta; ilma alustatud ehitustööd katkestamata“.

Teen ettepaneku, see esitis vastu võtta.

A. Tupits (põl): Minu arvates, austatud Riigikogu liikmed, seda esitist sel kujul vastu võtta ei saa: esiteks on tal liigne see lõpp: „Riigikogu avaldab soovi, et Vabariigi Valitsus esitaks Riigikogule seaduseelnõu Lelle-Pärnu kitsarööpalise raudtee ehitamise kohta“. See seaduseelnõu on Vabariigi Valitsuse poolt juba esitatud, ja sellepärast on sooviavalduse esi-

tamine liigne. Teiseks, riigi majapidamise komisjon soovib vastu võtta otsust, et tunnustatakse tarvilikuks ehitustööde katkestamata jätkamine. Minu arvates, kuigi see võib paista tarvilikuna, on seda ka varajane öelda vormilistel põhjustel. Nimelt on see seaduseelnõu, mis valitsuse poolt esitatud, praegu rahaasjanduse komisjonis, ja seda saaks öelda alles pärast seda, kui rahaasjanduse komisjon eelnõu läbi vaatab. Nii et see lõpp peaks kõik välja jääma. Peale selle arvan, et see esimene osa on kaunis segaselt redigeeritud, ja sellepärast teeksin omalt poolt ettepaneku, vastu võtta esitis järgmisel kujul, kus on seisukoht võetud ka riigikontrolööri protesti kohta. Muidu on sisu punktipealt sama. See kõlaks järgmiselt: „Riigikogu, ära kuulates riigikontrolööri protesti Lelle-Papiniidu raudtee ehitamise asjus, leiab, et riigikontrolööri protest põhjendatud on, sest uusi avalikuks liikumiseks määratud riigi raudteid tuleb ehitada ainult Riigikogu poolt selle kohta vastuvõetavate eriseaduste alusel.“ Ja muud mitte midagi.

K. Virma (stp): Siin näib küll olema nii, et rkl. härra Tupits'a ettepanek ei lähe lahku komisjoni ettepanekust, aga siiski minu arvates läheb lahku. Komisjoni ettepanekus on öeldud, et Riigikogu „tunnustab põhimõtte õigeks, et uusi avalikuks liikumiseks määratud riigi raudteid tuleb ehitada ainult Riigikogu poolt selle kohta vastuvõetavate eriseaduste alusel“, aga siin on öeldud, „sest uusi avalikuks liikumiseks määratud riigi raudteid tuleb ehitada ainult Riigikogu poolt selle kohta vastuvõetavate eriseaduste alusel“. (A. Anderkopp, tüer: Täiesti üks ja seesama.) Võib ka nõnda, sest vahet ei ole.

Juhataja **A. Jürman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Ipsberg**: Minule näib küll, et mõte üks ja seesama on, sest komisjon oli ka arvamisel ja riigikontrolööri protestis oli öeldud, et Eidapere riigi raudtee ehitamine vastavate seadustega ei ole kooskõlas, tähendab ei ole vastav põhimõttele, et raudteid tohib ehitada ainult eriseaduste põhjal.

Mis puutub viimasesse osasse, siis on tõesti see osa juba vananenud, Riigikogus on mõlemad seadused olemas ja ma ühineksin ettepanekuga, teine lõige välja jätta. Ma ühinen ka härra Tupits'a ettepanekuga, sisuliselt ta ei muuda komisjoni ettepanekut.

Juhataja **A. Jürman**: Aruandja on ettepanekuga ühinenud, siis on ainult üks

ettepanek; komisjoni endine ettepanek langeb ära. Panen rkl. Tupits'a ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

6. Põllumajanduslise ehituslaenu seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Laarman kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—3.

Põllumajanduslise ehituslaenu seadus.

§ 1. Kunni Eesti maapanga operatsioonide alustamiseni antakse põllupidajatele laenusid põllumajanduses tarvilikkude hoonete ehitamiseks 1924. a. rahaministeeriumi erakorralises eelarves põllupidajatele elukorterite ehituslaenuks määratud krediidist.

§ 2. Eesti maapanga operatsioonide alustamisel on laenusaja kohustatud astuma samme laenu saamiseks Eesti maapangast ja laenu määramisel rahaministeeriumilt saadud summad tagasi maksma rahas ehk Eesti maapanga pantlehtedes, nominaalhinnaga järele.

Märkus: Laenu mitterääramisel Eesti maapangast jäävad laenusajale rahaministeeriumilt saadud summad laenuks 15 aasta peale 4% aastas, mille juures laenu tasumine sünnib ühesugustes osades kümne aasta jooksul, alates laenu võtmise kuundast aastast.

§ 3. Vabariigi Valitsusel on õigus välja anda määrusi laenude väljaandmise korra, tingimuste ja kindlustuste kohta.

7. Vangistuse seaduse muutmise ja sunnitööle ning asumisele saatmise seaduse kaotamise seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja A. Jõeäär kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

Vangistuse seaduse muutmise ja sunnitööle ning asumisele saatmise seaduse kaotamise seadus.

Aruandja A. Jõeäär (loeb):

„Vangistuse seadust (Sead.kogu XIVkoide) muudetakse ja täiendatakse järgmiselt:

§§ 140 ja 141 asendatakse §§ 344.—370. normidega.

§ 144 asendatakse §§ 395., 396., 399., 402., 403. ja 404. normidega.

§ 15 asendatakse §§ 41., 219., 370., 396. ja 404. normidega.

§ 152. Eriliste arestimajade puudusel peetakse rahukohtunikku poolt aresti mõistetuid kinni üldvangimajades eraldi muudest vahialustest. Mitte üle 7 päeva aresti mõistetuid, kui nende elukoht on vangimajast üle 25 klm. kaugel, peetakse kinni lähemas politsei või vallamaja arestikambris.

Karistusallaste ülevõlpidamise kulud tasutakse politseiülemaatele ja vallavalitsustele vangimajade peavalitsuse poolt eelmise aasta andmete najal määratud keskmise vahialuse päevatoidu hinna järele peavalitsuse krediidist.

§ 168. Märkus. Kunni eriliste vangistusallaste ehitamiseni peetakse üldvangimajades ka sunnitööle, parandusmaja, vangiroodu ja kindlusesse mõistetuid, eraldades nende liikide jaoks erikambreid.

§ 186¹. Vahialuste valvet niihästi vangimajades sees kui ka vahialuste viibimisel väljaspool vangimaja teostatakse valvurite ja saatjatega.

Erilistel juhtumistel ja alustel, mis määratakse kokkuleppel kohtu- ja sõjaministri poolt, kõvendatakse seda valvet kaitseväljastega.

§ 186². Vangimaja ametnikud ja teenijad, kes on relvaga varustatud, võivad relva tarvitada: a) põgeneja või kallaletungija vahialuse vastu ja b) tema valve alla usaldatud vahialuste või varanduse kaitseks. Lähemad juhtnöörid annab kohtuminister.

§§ 186³, 187. ja 189 asendatakse §§ 41., 186¹, 186². ja 374. normidega.

§ 189¹. Vangimajas vahialuste keskel tekkinud korratuste lõpetamiseks, kui vangimaja oma jõududest selleks lausa ei jätku, kutsutakse kohale kaitsevägeosa sellekohase seaduse normide järgi.

§ 206. Vahialuste toidutabel kinnitatakse kohtuministri poolt vangimajade kuratooriumi ettepanekul.

§§ 206¹—208 asendatakse § 206. normidega.

§ 219. Vahialustele võivad sugulased ja tuttavad toiduaineid, asju ja raha järele tuua, samuti võivad vahialused sugulaste ja tuttavatega kokku saada ning toiduaineid ja asju välja kirjutada; lähemad juhtnöörid selle kohta annab kohtuminister.

§§ 220—225 asendatakse § 219. normidega.

§ 258. Vahialune toimetatakse ametasutusse valve all; vahialused, kes kannavad sunnitöö, vangiroodu või parandusmaja karistust, kohtu- või eeluurimise alusel, keda süüdistatakse samade karistustega karistatavates süütegudes, ja põgenemise kalduvusega muud vahialused viiakse käsiraus.

§ 288. asendatakse § 340. normidega.

§ 291 asendatakse §§ 205. ja 206. normidega.

§ 297 kaotab maksvuse.

§ 312. Vangiroodu mõistetud loetakse algul kaitsealuste liiki; need vangiroodulised, kes hea ülespidamisega, viiakse peale ühe veerandi karistusaja möödumist paranejate liiki.

§ 318. Vangirooduliste üleviimine paranejate liiki sünnib vangimajaülema ettepanekul vangimajade peavalitsuse ülema otsusega.

§ 327 ühes märkus 1. asendatakse §§ 245., 253. ja 254. normidega.

§§ 328—334 asendatakse § 340. normidega.

§ 340. Lähemad juhtnöörid vangiroodu mõistetute paigutamise, vahiallpidamise ja vabastamise kohta annab kohtuminister.

§ 340¹. Parandusmajja mõistetud peetakse kinni ühistel alustel vangiroodulistega.

§ 341. Sunnitöölised peetakse kinni sunnitöö vangimajades, nende puudumisel või neis kohtade puudusel üldvangimajades vangimajade peavalitsuse määramise järgi.

§ 341¹. Sunnitöölise kinnipidamisel vangimajades käsitatakse käesoleva seaduse üldisi norme, silmas pidades käesoleva peatüki alljärgnevat erandeid.

§ 341². Kõik vangimajades kinnipeetavad sunnitöölised loetakse karistuse kandmise algul katsealuste liiki ja viiakse § 318. korras üle paranejate liiki, kui neil vähemalt üks neljandik määratud karistusajast, tähtajata sunnitöölistel aga vähemalt 6 aastat kantud ja nad on vangimajas korralikult üles pidanud.

§ 341³. Katsealused sunnitöölised peetakse vangimajades muudest liikidest eraldi.

§ 342. Uute süütegude toimepanemisel langevad sunnitöölised karistuste alla üldiste seaduste põhjal.

§ 342¹. Pögenemiste eest langevad sunnitöölised karistuste alla üldistel alustel käesoleva seaduse § 414. ja Kr. Kp. s. § 968. või N. S. §§ 309., 311. ja 312. põhjal.

§ 342². Distiplinaar karistustele alistuvad sunnitöölised käesoleva seaduse VIII peatükis (§§ 395—404) ettenähtud alustel.

§ 342³. Sunnitöölise töö kohta käsitatakse käesoleva seaduse VI peatükis (§§ 344—370) ettenähtud norme.

§ 343. Lähemad juhtnöörid sunnitöölise paigutamise, vahiallpidamise ja vabastamise kohta annab kohtuminister.

§ 344. juurde kuuluv märkus 1 kaotab maksvuse.

§ 345. Kohuslikult töötavad vangimajaülema poolt määratavatel töödel: 1) sunnitööle, vangiroodu, parandusmajja, õiguste kaotusega

seotud kindlusesse, asumisele saatmise asemele seatud kindlusesse ja türmi mõistetud, ja 2) eeluurimise või kohtualused, kes varemalt karistatud vähemalt õiguste kaotusega seotud türmiga või ka ilma õiguste kaotusega türmiga, kuid kerjamise, varguse, kelmuse, võõra vara omastamise või raiskamise eest.

§ 346. Kohuslikult töötavad, kuid õigusega valida tööala vahialuste jaoks sisseseatud või vangimajas lubatavate tööde hulgest: 1) ilma õiguste kaotusega kindlusesse mõistetud, 2) mitte alla seitsme päeva aresti mõistetud, 3) maksujõuetud võlgnikud ja 4) need eeluurimise või kohtualused, kes ei kuulu § 345. p. 2. alla.

Kui käesolevas paragrahvis ettenähtud vahialused tööala ei vali, siis määratakse neile tööala vangimajaülema poolt.

§ 349. ja 350. kaotavad maksvuse.

§ 351 täiendatakse märkus 2. Põllumajandusliikudel töödel töötavatele vahialustele määratakse tööpäeva kestus kohtuministri poolt.

§ 352. Vahialused vabastatakse kohuslikkudest töödest, peale vangimaja majanduslikkude ja hädatööde, riiklikkudel pühadel ja puhkepäevadel.

§ 354. Vangimajade peavalitsus annab lähemad juhtnöörid tööde kohta, kuhu vahialused määratakse nii kohuslikult kui ka enda valikul.

§ 357. Töödele väljaspool vangimaja piirkonda ei määrata või ei lasta:

1) katsealuste liigis olevaid sunnitöölisi, vangiroodulisi ja parandusmajalisi;

2) § 345. p. 2. all ettenähtud eeluurimise või kohtualuseid ilma prokuratuuri nõusolekuta;

3) § 346. p. 4. ettenähtud eeluurimise või kohtualuseid ilma prokuratuuri nõusolekuta ja vastu nende oma tahtmist;

4) § 346. p. p. 1—3 ettenähtud vahialuseid vastu nende oma tahtmist, ja

5) pögenemise kalduvusega vahialuseid.

§ 353. Töötajad vahialused, karistusliigist olenemata, saavad tasu ühistel alustel töö väärtuse järele § 359. ettenähtud määral. Tasulistel majandustöödel töötavatele vahialustele maksetakse tasu § 362. korras.

§ 359. Saadud töötasust, peale töökulude maha arvamist, arvestatakse vahialusele — 50%, riigikassale — 25% ja vangimajale — 25%.

§§ 360 ja 361 kaotavad maksvuse.

§ 364. Märkus 1. Erifondi arvel peetakse vangimajade peavalitsuses ja vangimajades vajalik arv ametnikke ja teenijaid üle koosseisu vahialuste tööde juhtimiseks, valve teostamiseks töödel ja tööde arvestamiseks; teenistus neil kohtadel on pensioniõiguslik.

Erifondi kulueelarve kinnitab kohtuminister.

§ 365. Vahialuse töötasust võimaldatakse igale vahialusele kulutada enese olukorra soodustamiseks vangimajas, samuti ka perekonnale abiandmiseks mitte üle poole; suuremaid kulutamisi võib lubada vangimajade peavalitsuse ülem.

§ 367¹. ettenähtud 5 rubla asendatakse 1.000 margaga.

§ 373². asendatakse § 374. normidega.

§ 374. Lähemad juhtnöörid vahialuste saatmise ja saateteenistuse kohta annab kohtuminister.

§§ 383. ja 390. asendatakse § 374. normidega.

§ 396. Märatseja vahialune riietatakse rahustamise särki; rahustamise särgi kirjelduse ja käsitamise korra määrab kohtuminister.

§ 397. Sunnitööle, vangiroodu või parandusmaja mõistetud vahialustele võidakse peale § 395. ettenähtud karistuste määrata: 1) aresti valgustatud kartseris kunni ühe kuuni; 2) aresti pimedas kartseris kunni ühe kuuni, kusjuures neid igal kolmandal päeval paigutatakse valgustatud kartseri ja viiakse jalutama.

§ 400. § 397. ettenähtud karistused määratakse vangimajade peavalitsuse ülema poolt vangimajaülema ettepanekul.

§ 401 asendatakse § 397. normidega.“

Siin tuleks redaktsiooniline parandus, nimelt § 15. asemel § 151.

Juhataja **A. Jürman**: Asun seaduseelnõu esimese osa hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu esimene osa vastu võetud.

Aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu II osa.

II.

Käesoleva seaduse maksmahakkamisega kaotavad maksvuse sunnitööle ja asumisele saatmise seadus (Seaduste kogu XIV köide), N. S. § 133. märkus 3, § 313 ja U. N. S. § 66. viimane lõige.

Juhataja **A. Jürman**: Asun seaduseelnõu lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

8. Tolliseadustiku muutmise Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E.**

seadus — II lu- Masik kannab ette ja **gemisel.** eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, I ja II osa.

Tolliseadustiku muutmise seadus.

I.

Tolliseadustiku §§ 2, 41, 43, 45, 54, 56, 58, 77, 79, 83 p. 1, 167, 189, 279, 284, 285, 287, 343, 400, 402, 409, 418, 420-da märkus, 424., 426., 428-da märkused 1 ja 2, 430 p. 2, 438, 451, 453, 454 ja 456 muudetakse ja pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 2. Küsimuste otsustamiseks, mis on ühenduses kaebustega tolliasutuste peale või mis tolliasutuste eneste poolt tollitariifi käsitamise ja tolliseadustiku seletamise asjus ette pannakse või samas asjus eraisikute ja ettevõtete poolt üles võetakse, asub rahaministri juures alaline tollikomitee, kelle koosseisu kuuluvad liikmetena:

1) esimees — rahaministri abi ehk tema asetäitja — rahaministri nimetusel, 2) rahaministeeriumi nõunik tolli asjus, kes ühtlasi tollikomitee asjadevalitseja on, 3) tollidirektor, 4) kaubandus-tööstusministeeriumi esitaja — kaubandus-tööstusministri nimetusel, 5) kaks esitajat kaubandus-tööstuskoja poolt ja 6) üks esitaja Eesti ühistegelise liidu poolt.

Tollikomiteel on õigus asjatundjaid oma koosolekutele kutsuda. Koosolek on otsusvõimeline, kui vähemalt neli liiget koos on. Otsused tehakse liht häälteenamusega, kusjuures hääle poolekslangemisel esimehe hääle enamuse annab.

Tollikomitee istungitest teatatakse riigikontrolöörile, kellel õigus on koosolekule oma esitajat saata.

§ 41. Tolliasutuste tegevuse juures tarvisminevate blankettide ja raamatute vormid, kui nad eraldi käesoleva seadustiku lisades ei ole ette nähtud, määrab kindlaks tollidirektor.

Ka seadustikus ettenähtud blankettide vorme võib tollidirektor muuta kuivõrd sellega ei rikuta selle seadustikuga maksmapandud tolli korra mõistet.

§ 43. Kõik eelmises paragrahvis (§ 42) nimetatud maksud kantakse riigi tulude arvele, kui käesolevas seadustikus ja eriseadustes selle kohta erilisi määrusi ei leidu. Summad aga, mis lisatolliks võetakse faktuurade ja spetsifikatsioonide mittekorrallikkudeks tunnustamise põhjal kaupade revideerimise juures (§ 190), antakse rahaministri lähemal korraldusel autasuks nendele ametnikkudele, kelle

poolt tähendatud dokumentide korrapäratust ilmsiks tehtud.

Niisama võib rahaminister teistest summadest, mis lisatolliks käesoleva seadustiku järele muudel kordadel võetakse (§ 232), pool osa ära tarvitada autasu määramiseks ametnikkudele, kes tolliasjus riigihuvide kaitsmisel erilist hoolsust üles näidanud.

§ 45. Rahaminister võib kokkuleppel sise-ministriga luba anda ilma tollita ehk vähese tolliga sisse- ja väljaveetavaid kaupasad ja niisama reisijate asju läbi lasta ka niisugustes piiripunktides, kus tolliasutusi ei ole, piirivalve kohuseid täitvate võimude järelevalve all, kusjuures viimased niisugustel juhtumistel tegutsevad käesoleva tolliseadustiku põhjal. Neil on sel korral ka kõik kohused ja õigused, mis tolliametnikkude kohta tolliseadustiku järele on ette nähtud.

Märkus: (endine).

§ 54. Väljamaalt sissetulnud laev võetakse tollivalve alla. Tarbekorral võib tolliülemal korraldusel laeval üksikasjalikku läbivaatamist toime panna laevakoorma kontroleerimiseks ja kõikide kaupade, asjade ja moona arvuliselt kindlakstegemiseks. Niisuguse läbivaatamise juures on kapten või tema asetäitja kohustatud tolliametnikkudele kätte näitama ja avama kõik laevaruumid ja kohad, kuhu kaupasad ja asju võib mahutada. Kui sealjuures kaupasad ehk asju leitakse, mis kapteni deklaratsioonis (§ 49) ei ole ära tähendatud, võetakse tarvitusele määrused, mis käesoleva seadustiku VI jaos ette nähtud, kui aga leitakse kapteni poolt üles andmata, tollile alluvaid või keelatud kaupasad ja asju peidetult iseäralikkudes salaruumides või üldse tolliametnikkudele mitte-kättejuhatatud laeva kohtades, siis loetakse need kaubad ja asjad salakaubaks ja võetakse tarvitusele nende kohta selle seadustiku VII jao määrused.

Märkus: (endine).

§ 56. Tollivalve all oleva laeva juures (§ 54) on keelatud peatada peale § 55. ettenähtud kordade teistele laevadele ja paatidele, kui peatamine ei sünni tolliasutuse loaga ja tema järelevalve all. Niisama on keelatud niisugusel laeval käia ilma tollivalve loata kõikidel isikutel, kes laevameeskonna hulka ei kuulu, peale sadamavalitsuse ja politsei esitajate nende ametkohuste täitmisel ja peale laevaomaniku ehk laevaadressaadi ja nende tolliasutustes registreeritud esitajate.

§ 58. Igasuguseid kaupasad ja asju ühe laeva pealt teise peale üle anda, niisama ka rannale viia (laeva inventaari üksikuid jagusid — parandamiseks ja pesu-pesemiseks jne.), võib ainult kapteni ehk tema asetäitja kaaskirja alusel tollivalve loaga.

§ 77. Selle ärahoidmiseks, et laevu sadamas paigal ei peetaks kunni kõikide välja-laaditud kaupade lõpuliku võrdlemiseni dokumentidega ja kõikide maksude, mis laevalt osuvad, või trahvide, mis kaptenile kui laevajuhile määratud, äraõendamiseni (§ 83 p. 1) on laevaadressaadi õigus tolliasutustele kirjalik kohustus anda, iga aasta eraldi, selle kohta, et tema kapteni eest oma peale rahalise vastutuse võtab.

§ 79. Et tähtajalist kaupade laevale laadimist mitte viivitada, võib tolliülem, ka enne kõikide maksude äratasumist tolliasutusele, niisama ka enne eksport-partiikaupade lõpulikku revideerimist, laadimise loa anda kapteni, laevaadressaadi või kaubakäsitaja palve peale tingimusel, et nad vastava tagatise ehk muu kindlustuse annavad. (§ 83 p. 1) kui ei ole ära tasutud või kindlustatud kõik maksud, mis laevalt osuvad ja trahvid, mis kaptenile kui laeva juhile peale pandud (§ 414 ja § 428. märkus 2).

§ 167. Kaupade hoidmise eest riigi ladukohtades (§ 166 p. p. 1 ja 2) võetakse erilist ladumaksu, mille suuruse ära määravad tolliametkonna päralt olevate ladukohtade jaoks — rahaminister, teiste ametkondade ladukohtade jaoks — vastavad ministrid kokkuleppel rahaministriga. Seda maksu arvatakse kaubakolli tõelikult ladukohtadesse vastuvõtmise päevast kunni tema väljalaskmise päevani, kusjuures partiikaupade pealt maksu arvatakse terve partii eest esimesest vastuvõtmise päevast peale, olgugi, et partii osade kaupade vastu võetakse, kuid kunni iga üksiku partiiosa väljalaskmise päevani.

§ 189. Tollirevideerimise jaoks ettepan-davad faktuurad ja spetsifikatsioonid (§ 188) peavad järgmistele nõuetele vastama:

1) nad peavad olema välja antud vabriku või tehase, kui kauba valmistaja, kontori ehk aga kaubalao, kui kauba müüja poolt ja kinnitatud väljaandva ettevõtte templiga ja tema esitaja allkirjaga ja

2) nad peavad olema kokku seatud vastavalt kaubanduslikele kommetele ja neis peab olema täpselt ära tähendatud:

a) kokkuseadmise aeg ja koht;

b) kaupade ja üksikute kollide pakkimise viis;

c) kollide arv, nende märgid ja numbrid, kui nad on olemas;

d) kaupade liik ja sort kaubanduslike nimetuste kohaselt, näit. „raudnaelad“, „niiekudumise masin“, „villane kangas“, „puuvillane ihupesuväline“ jne.;

e) kaupade hulk kaalu järele (brutto ja netto), tükiarvu ehk mõõdu järele, sedamööda kuidas kaup müümisele läheb;

f) kauba päritolu riik sisseveos ja kauba-tarvitaja riik väljaveos.

Sel korral, kui kaubavahetuses teatud riigiga erinevaid tariife maksmas pole, võib päritolu riigi ning kaubatarvitaja riigi mitteteadmise puhul üles antud olla: sisseveos — riik, kust kaup ostetud, ning väljaveos — riik, kuhu kaup müüdüd;

g) kaubahind kauba valmistamise või ära-saate kohal.

Kõik parandused faktuurades ja spetsifi-katsioonides peavad olema korrapäraselt õigeks tunnistatud.

Märkus 1. Kui kaubakäsitajal algu-pärast faktuurat ehk spetsifikatsiooni ei ole, võib tema kauba spetsifikatsiooni kõikide eeltähendatud andmetega ka oma enese allkirjaga ette panna, kusjuures ta isiklikult vastutust kannab dokumendi õig-suse eest. Kui pärast leitakse, et doku-ment tema poolt meeleldi on kokku sea-tud vale andmetega olgugi, et temal oli õige originaaldokument käes, siis võib peale tagajärgede, mis on ette nähtud tolli-seadustiku käesolevas jaos faktuurade ja spetsifikatsioonide mittekorrallikkuse eest (§ 232) teda vastutusele võtta kriminaal-korras, kui pettuse eest.

Märkus 2. Nimetatud originaal-fak-tuure ja spetsifikatsioone võib esitada ka võõrastes keeltes; kui aga tolliasutus või-maliku ei leia olevat neid ilma riigikeelse tõlketa tarvitusele võtta, peab kaubakäsitaja tõlke juurde lisama.

§ 279. Oksjonist ei ole lubatud osa võtta tolliasutuse ametnikkudel ja teenijatel ning oksjoni juuresolijatel politseining riigikontrolli esitajatel, kui ka kõigi eelnimetatud isikute abikaasadel ja otsejoonelistel sugulastel.

§ 284. Kui ka teistkordne oksjon ei toimu (§ 283) ostjate mitteilumumise ehk ilmunud ostjate keeldumise tõttu kõrgemat ehk seda-sama hinda pakkumast, mis käesoleva kauba jaoks kindlaks määratud, siis loetakse oksjon selle kauba peale lõpulikult mittetoimunuks.

Erilistel kordadel, kui seda riigi huvides tarvilikuks tunnistatakse, võib rahaminister lubada kolmatkordset oksjonit iseäraliku, tema poolt kinnitatud kaubahindamise põhjal, kus-juures tema võib ka tingimust ette näha, et ostetud väljamaa kaup väljamaale tagasi vee-takse, põhitulli kauba eest ära jättes.

§ 285. Kaupade tollioksjonilt ostmise tões-tamiseks antakse ostjale pärast terve osuva summa äratasumist, kviitung, millel nende kaupade seadusliku algupära tõenduse mõttes seesama tähendus ja mõju on, kui tollikviitun-

gitel, mis tolli ja muude tollimaksude äratasu-mise kohta välja antakse (§ 253).

Oksjonil ostetud kaubad peavad ostjad kolme päeva jooksul tollikorraldusest välja võtma. Pealeselle tähtaja lõppu arvatakse juurde nende hoidmise eest osuvad kulud, kusjuures, kui kaubad riigi päralt olevates ladudes hoi-takse, — vastava taksi järele, lugedes nagu kaup oleks uuesti ladusse mahutatud. Kaubad, mis kahe kuu jooksul, ostmise päevast arvates, väljavõetud ei ole, langevad uuestiriigi oman-duseks ja määratakse veel kord oksjonile: nende eest aga juba sissemakstud rahaga tali-tatakse, nagu § 282. märkuses ette nähtud.

§ 287. Kui enampakkumise teel äramüü-dud kauba eest saadud summa ei ulata kõikide kauba peal lasuvate maksude katmiseks, siis jaotatakse see summa ära proportsionaalselt osuvate, § 206 p.p. 1—6 tähendatud maksude suurusele.

§ 343. Niisama lastakse läbi ilma tollita ja takistamata: arstikutsest isikutel — arstimis-riistad; õpilastel ja õpetajatel — raamatud ja muud abinõud; käsitöölistel — nende käsi-tööriistad; muusikantidel — nende käsimuu-sikariistad, nagu viiulid, pillid jne.; samuti ka merimeestel ja teistel — nende elukutsel tar-vilikud riistad ja instrumendid, — kõik need asjad aga ainult sedavõrd, kui nad, nende arvu ja vedamise viisi järele otsustades, ülaltähendatud isikutel tõesti reisil tarvilikud on ehk olid ja neid mitte ei veeta müümiseks ehk arsti-kabinettide, raamatukogude, kunstnikkude atel-jeede, töökodade jne. sisseseadmiseks.

§ 400. Rannasõidulaeva sihtsadamasse jõudmisel kontroleerib tolliasutus (ehk või-mud, kes tema aset selles sadamas täidavad) laevadokumentid ja laevakoorma. Kui koo-rem dokumentidele ei vasta, ehk kui koorem, mis kaubanimikirjades (dublikaatides) on ära tähendatud, hoopis puudub, niisama kui kap-tenil ei ole kaubanimikirja, mis on üles märgitud passil ehk piletil (§ 399) ehk aga kui temal ei ole passi ennast ehk piletit, siis teatab sellest ülaltähendatud tolliasutus (ehk tema asetäitvad võimud) sellele tolli-asutusele (ehk tema asetäitvatele võimudele), kelle poolt laev välja lasti. Kui laeva salakau-bitsemises süüdistamiseks andmed olemas, võib laeva sadamas paigal pidada, kunni vii-masest kohast vastavate seletuste ja juha-tuste saamiseni.

Märkus: (endine).

§ 402. Käesoleva seadustiku II jaos kau-pade ja asjade üle piiri sisse- ja väljavedamise kohta ettenähtud määruste rikkumise eest, kuivõrd niisugusel rikkumisel salakaubaveo tundemärke ei ole (VII jagu) ning kuivõrd

kaupade ja asjade konfiskeerimist määrata ei tule § 409 põhjal, määratakse süüdlastele korraldustrahv mitte rohkem kui kümnetuhanda marga suuruses igal üksikul juhtumisel.

Märkus: Tähendatud trahvi määr peab vastama korraldumise tähtsusele; deklareerimatult leitud (§ 54 ja teised vastavad paragrahvid), erilistele läbilaske tingimustele mittealluvate kaupade ja asjade eest ei või trahvi määrata kõrgemas summas kui nendelt osuv tollisumma.

§ 409. Konfiskeerimisele võetakse, ilma rahatrahvi määramata, kuivõrd kaupade sisse- või väljaveol salakauba tundemärke ei ole, kaubad ja asjad, mis deklareerimatult on leitud:

a) laevadel, rongidel, parvedel jne. (§ 54 ja teised vastavad paragrahvid), — kui nende sisse- või väljavedu üldse on keelatud;

b) laevadel, rongidel, parvedel jne. (§ 54 ja teised vastavad paragrahvid), olgugi et nende sisse- või väljavedu ei ole keelatud, kuid kui vastutavad juhid (403) ennast nendest kaupadest ja asjadest lahti ütlevad;

c) harilikul kaupade ja багаashikollide tollirevideerimisel, kui nad moodustavad kaupu ja asju, mille sisse- või väljavedu on üldse keelatud ja nad ei ole hoopis ära tähendatud, või aga ei ole ära tähendatud oma õige nimetuse all niihästi väljalaadimisdokumentides kui ka revideerimisdokumentides (§ 205);

d) postisaadetiste revideerimisel, — kui nad moodustavad kaupu ja asju, mille sisse- või väljavedu on üldse keelatud ja nad ei ole ära tähendatud postpakki saatedeklaratsioonides või kinniste kirjade pealkirjades (§ 311 p. b);

e) reisijate багаashi revideerimisel, — kui nad moodustavad kaupu ja asju, mille sisse- või väljavedu on üldse keelatud, ja nad reisija poolt ei olnud üles antud temale enne revideerimist ette pandud küsimise peale (§ 332).

§ 418. §§ 402 — 408 põhjal sissenõutud trahvisummad kantakse täielikult riigi tulude arvele. Summad aga, mis on sisse tulnud § 409 põhjal konfiskeeritud kaupade, asjade ja väärtuste müügist, jaotatakse ära järgmiselt: 10% arvatakse kulude katmiseks, mis tolliasutusele tekivad konfiskeeritud kaupade, asjade ja väärtuste hoidmisest, müümisest ja sellekohasest asjaajamisest; 40% kantakse riigi tulude arvele ja 50% määratakse tasuks konfiskeeritud kaupade, asjade ja väärtuste kinnipidamise eest, kusjuures $\frac{2}{3}$ viimasest summast välja antakse ametnikkudele, kes isiklikult nende kinnipidamise juures tegevad olid (igale ühele tema osavõtmist mööda),

$\frac{1}{3}$ aga jaotatakse ära ühetasa kõikide ametnikkude vahel vastavas tolliasutuses.

Märkus 1. Kulude tasuks arvatud 10% seisavad tollidirektori korralduses ja tema kontrolli all. Aasta lõpuks tarvitamata jäänud osa sellest summast kantakse riigi tulude arvele.

Märkus 2. Selle paragrahvi järgi ühe kolmandiku tasust jaotamisel ei või mingil tingimusel tasu määrata tollinõukogu liikmetele, kes vastava asja arutamist ja otsustamisest osa on võtnud.

Märkus 3. Kui piirivalve ehk teised ametkonnad tolli funktsioone täidavad, käib vastavatel juhtumistel ka nende kohta käesolevas paragrahvis ettenähtud tasu jagamise kord, selle seadustiku § 45. põhjal ja § 453. ettenähtud alusel.

§ 420. märkus pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

Märkus. Käesoleva paragrahvi p. 8 äratähendatud kaupade seaduslikku algupära ei või tõestada tollikviitungitega ja teiste dokumentidega. Teisest küljest võib aga niisuguste kaupade leidumist ilma tollimärkideta — töökodades ja teistes ettevõtetes, kus ainult nende ümber töötamist toimetatakse ehk nad ära tarvitatakse, süüks lugeda ainult tervete kangatükkide, täielikkude kaubapakki jne, mitte aga üksikute lõigete, poolikute kaubapakki jne. kohta. Ühtlasi ei loeta süüks ka kauplustes kaupade leidumine ilma tollimärkideta, kui nad enesest moodustavad ainult kangaste väikeseid lõikeid (kunni 5 meetri pikkuseni) üksikuid suka- või kindapaare jne. ja kui sealjuures tõendused on olemas, et nad on ülejäägid seaduslikus korras äratollitatud ja tollimärkidega varustatud kaupadest.

§ 424. Veoabinõudena konfiskeeritakse väikesed laevad (mahutusega kunni 60 kantmeetri brutto), automobiilid ja igasugused vankrid, saanid jne. ühes veoloomadega ja nende riistadega, niisama ka koormakandjad loomad — kui on kindlaks tehtud, et salakaupa nendel veeti: a) üle piiri ehk piirijoonest või mererannast edasi (ka territoriaalvetes ehk piiri- või mereäärsetest kohtadest edasi) — sisseveol ja b) üle piiri ehk piirijooneni või mererannani (ka piiri- ja mereäärsetesse kohtadesse ehk territoriaalvetes) — väljaveol, ja kui eelpool tähendatud veoabinõud tarvitati üksnes või peaasjalikult salakaubavedamiseks ehk aga kui neil olid erilised peidupaigad ehk muud sisseseaded salakaubavedamiseks.

§ 426. Peasüüdlastele määratakse rahatrahviks salakauba eest: a) viiekordne toll kaupade, asjade ja väärtuste eest, mille tollialune sisse- ehk väljavedu on lubatud; b) kuuekordne toll niisuguste sisse- ehk välja veoks keelatud kaupade, asjade ja väärtuste eest, mille kohta tollitariifides tollimäärad on ette nähtud ja c) kahekordne hind niisuguste sisse- ehk väljaveoks keelatud kaupade, asjade ja väärtuste pealt, mille kohta tollitariifides tollimäärasid ei ole ette nähtud.

§ 428: Märkus 1. Rahatrahv § 420. p. p. 3 ja 4-as äratähendatud salakauba eest pannakse ühes otsekoheste süüdlastega meeskonna või eraisikute hulgast ka laevakapteni, rongijuhi, kaubavoori vanema voorimehe ehk lennuki pilooti peale käesolevas paragrahvis ettenähtud korras ainult juhtumisel, kui andmed on olemas, et nad salakaubitsemisest teadsid. Vastasel korral võib nende ainult trahvi määrata tolliseadustiku VI jao § 402. järgi puuduliku järelvalve eest.

Sellest trahvist vabastatakse aga juhtumisel, kui kapten kõik on teinud, mis tema kohuseks, et salakauba sissevedu ära hoida.

Märkus 2. Veoabinõude omanikud vastutavad rahaliselt, veoabinõude väärtuse piirides, oma esitajate (kaptenite, juhtide jne.) eest ainult: a) kui salakaupa moodustavaid asju leiti nii suurel määral, et sellest võib järeldada, et laev jne. ainult salakaubitsemiseks oli määratud; b) kui laev jne. salakaubitsemise sihiga sisse sõitnud kohta (ehk välja sõidab kohast), kus tolliasutusi ehk nende asetäitjaid võisid üldse ei ole.

Vastutus p. p. a ja b ettenähtud korral on laeval ainult juhtumisel, kui salakaubaomanik teadmata.

§ 430. p. 2:

Kui salakaubana on sisse toodud piiritust või kangeid alkoholilisi jooke, igal üksikul juhtumisel 10 liitrit ehk rohkem või ka vähemal määral, kuid äriajamise sihiga, see on edasi müümiseks.

§ 438. Tolliasutuse poolt vastuvõetud salakaup ja veoabinõud jäävad hoiule — esimene hoolega sissepakitult ja tolliasutuse pitseri all — asitõendusena kunni asja lõpuliku otsustamiseni. Toiduaineid, ruttu rikkiminevaid, kahjulikke ja tulekahju mõttes kardetavaid kaupe, seal hulgas ka piiritust ja alkoholilisi jooke pleknõudes, vaatides ja teistes mitte õhukindlates nõudes, võib viibimata ära müüa enampakkumise teel, kuna hobuseid ja muid loomi, ning tarbekorral ka veoabinõusid, mille pikem hoidmine tolliasutustele raskusi

teeb, võib müügile määrata ehk aga üle anda ustavatele isikutele maksuta ülevalpidamiseks, tolliasutuste eriliste otsuste põhjal, seda mööda, kuidas asjaolud nõuavad.

Märkus. Kinnipeetud piiritus antakse üle aktsiisi peavalitsusele rahaministri poolt maksmapandud kindla hinna eest.

§ 451. Summad, mis on sisse tulnud konfiskeeritud kaupade, asjade ja väärtuste müügist (§ 450), niisama summad, mis süüdlaste poolt on sisse maksetud konfiskeerimise asemel, kui ka trahvina salakauba asjas jõusseastunud tollinõukogu (ehk tollikomitee) ehk aga kohtuotsuse järele, jaotatakse ära tolliasutuse poolt, tema nõukogu otsust mööda järgmiselt: arvatakse maha kõik kulud salakauba kinnipidamise ja tema tolliasutusse ülevõtmise juures, kui niisuguseid kulusid oli, ülejäävast summast aga määratakse: a) 10% kulude katmiseks konfiskeeritud kaupade, asjade ja väärtuste hoidmise ja müümise ja salakaubaasjade-ajamise eest tolliasutuses (kusjuures niisuguses korras saadud raha ära tarvitatakse ja arvestatakse, nagu § 418. märkus 1. tähendatud); b) 40% riigi kasuks tollimaksude katmiseks ja c) 50% autasuks salakauba kinnipidajatele ja vastavatel kordadel ka tolliesitajatele, kes salakaubaasja ajasid, — määruste põhjal, mis on ette nähtud järgnevates paragrahvides (§§ 452—458).

§ 453. Kui salakaup on kinni peetud ehk ilmsiks tehtud iseseisvalt piirivalve või politsei või sõjaväe või teistes ametkondades (peale tolli) teenistuses olevate isikute poolt, määrab tolliamet kindlaks ainult autasu summa suuruse § 451. põhjal, arvesse võttes tarbekorral ka §§ 454 ja 455, ja annab selle summa üle vastavale ametkonnale, kes tema ära jaotab § 452 kohaselt õigusega tähendatud autasusummast mitte üle ühe viiendiku vastavates ametkondades salakaubitsemise vastu võitlemise tegevuse juhtivatele jõududele välja anda erimääruste järele, mida vastav minister kinnitab.

§ 454. Kui salakauba asjas kohtuistungitel tollihuvide kaitsjaks oli tollidirektor ehk tema poolt määratud esitaja (§ 31), siis määratakse temale üldisest autasusummast, aluseks võttes selle suurust (§ 451. p. c), tasu vastavalt vannutatud advokaatide kohta maksvatele taksimääradele pooles suuruses.

§ 456. Kui salakaup on kinni peetud ehk ilmsiks tehtud tolliametnikkude ehk teenijate poolt ja nad sealjuures tegutsesid igal üksikul juhtumisel tollidirektori isiklikul algatusel tehtud erikorralduse põhjal, kes ise salakauba kinnipidamisest ehk ilmsikstegemisest osa ei võtnud,

siis määrab tolliasutus ainult väljaandatuks autasu suuruse, kuna autasu tollidirektor ära jaotab isikute vahel, kes salakauba kinnipidamisest ehk ilmsikstegemisest tegelikult osa võtsid, kusjuures tal õigus on oma kasuks maha arvata kunni 30% autasust, kuid kohustusega, et ta oma poolt tasu annab sellele isikule ehk nendele isikutele, kellelt ta teateid salakauba kohta sai.

Kui aga salakaubaks tunnistatud kaubad, asjad ja väärtused on kinni peetud tolliametnikkude poolt (või nende asetatavate võimude poolt) nende harilikkude ametikohuste täitmisel, nimelt salakauba juhtumistel, mis ette nähtud käesoleva seadustiku § 420. p. p. 4,5-b ja 6, siis jaotatakse autasuks määratud raha ära, nagu § 418. tähendatud.

II.

Sama seadustiku §§ 46, 78, 270, 276 ja 403 täiendatakse järgmiste märkustega:

§ 46.

Märkus. Rutulistel kordadel võib ligema tolliameti ülem selles paragrahvis ettenähtud tingimustel vastava loa anda, tollidirektorile sellest otsekohe teatades.

§ 78. võetakse praegune märkus 1-seks ja lisatakse juurde märkus 2 järgmises redaktsioonis:

Märkus 2. Laevadele tarvilikku moonu võib peale laadida takistamatult, kuid ainult tollivalve all.

§ 270.

Märkus. Rahaminister võib mõjuvatel põhjustel lubada tolliasutuse korralduses olevaid kaupu tagasi vedada, ilma põhitulli maksimiseta või ka põhitulli tagasimaksimisega, ka pärast kauba hoidmise tähtaja möödumist.

§ 276.

Märkus. Rahaministri eriloaga võib oksjonile määratud väljamaa kaupu käesolevas paragrahvis ettenähtud tingimustel oksjonist vabastada ka väljamaale vedamiseks, kusjuures nende kaupade peal lasuv põhitoll arvelt maha kirjutatakse.

§ 403.

Märkus. Nimetatud vastutavad juhid vabastatakse trahvist deklareerimatult leitud kaupade ja asjade eest, kui nad dokumentidega tõeks teevad, et tähendatud kaupade või asjade pealelaadimine sündis eksikombel, või kui nende vahe deklaratsiooniga on seletatav lihtsa veaga, mis partiikaupade arvestamisel on tekkinud.

Esimesel juhtumisel peab neid kaupu või asju tagasi vedama sinna, kust nad tulnud, või edasi vedama, kuhu nad olid määratud.

9. Kaitsevæe-teenistuse seadus — II lüpe misel.

Riigikaitse komisjoni aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 120—182.

§ 120. Välisriigis viibijad mobilisatsiooni alla kuuluvad reserv- ja maakaitsevæelased on kohustatud peale mobilisatsiooni välja kuulutamist viibimata Eestisse tagasi sõitma ja teenistusse võtmiseks selle kaitsevæe ringkonna ülema juurde ilmuma, kelle juures nad arvestatud on.

§ 121. Neid mobilisatsiooni alla kuuluvaid reserv- ja maakaitsevæelasi, kes kogumise kohadest üle 10 kilomeetri kaugel elavad, on kohalikud omavalitsuse asutused kohustatud, kas küüdiga, raud- ehk veeteel või mõnel muul viisil, mis kiiret edasisaatmist võimaldab, omal kulul kogumise kohta saatma.

§ 122. Kõik autojuhid, motoristid ja lendurid, kes sarnase veo- ehk sõiduabinõu peal teenivad, mis mobilisatsiooni korral kaitsevække võtmise alla kuulub, peavad ühes nimetatud veo- või sõiduabinõuga veoabinõude kogumise kohta ilmuma.

Veo- või sõiduabinõu kaitsevække võtmise korral peavad nemad ühes veo- või sõiduabinõuga ilmuma väeossa, kuhu veo- või sõiduabinõu määratud.

§ 123. §§ 117, 118 ja 119 ei ole maksvad reserv- ja maakaitsevæelaste suhtes, kes § 50. põhjal tegelikku kaitsevæeteenistusse ilmumiseks ajapikendust saavad, kunni ajapikenduse lõpuni.

§ 124. Kogumise kohtadeks, kuhu tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsutavad reserv- või maakaitsevæelased teenistusse vastuvõtmiseks ilmuma peavad, on, kui selleks teisi kogumise kohti ette nähtud ei ole, kaitsevæe ringkondade ülemate asukohad.

§ 125. Mobiliseeritavate reserv- ja maakaitsevæelaste kogumise kohtades peavad juba rahuajal kohaliku omavalitsuse asutuse poolt mobiliseeritavate vastuvõtmiseks ja juba vastuvõetute ajutiseks kunni väeosadesse saatmiseni ärapaigutamiseks tarvilikud ruumid määratud olema. Mobilisatsiooni väljakuulutamisel peavad omavalitsuse asutused nimetatud ruumid viibimata kaitsevæe ringkonna ülemale üle andma. Ruumide sisseseade, kütte ja valgustuse eest hoolitsevad omavalitsuse asutused.

§ 126. Mobilisatsiooni alla kuuluvate reserv- ja maakaitsevæelaste kehaline järelevaa-

tus sünnib kogumise kohas kahe arsti poolt, kellest üks tervishoiu peavalitsuse ja teine kaitseväe tervishoiu valitsuse poolt määratakse.

Kaitseväe arsti puudusel võivad mõlemad arstid tervishoiu peavalitsuse poolt määratud olla.

Arstide määratud ajal kohale mitteilumise korral on kohalikul kaitseväeteenistuse komisjoni esimehel õigus oma äranägemise järele vastuvõtmiseks määrata igat arsti, kui viimane mobilisatsiooni töödest vaba on.

§ 127. Paragrahv 122. teises lõikes ettenähtud juhtumisel sünnib mobilisatsiooni alla kuuluva autojuhi, motoristi ehk lenduri kehaline järelevaatus väeosas, viimase arsti poolt.

§ 128. Neid reserv- ja maakaitseväelasi, keda järelevaatus toimetav arst tegelikult kaitseväeteenistuseks kõlblikuks ei loe, on tema kohustatud saatma järelevaatusle kohaliku ringkonna kaitseväeteenistuse komisjoni või abikomisjoni. Viimaste otsus on nende kohta, keda kaitseväeteenistuseks kõlblikuks tunnustatakse, lõpulik ja ei võimalda edasikäibamist.

§ 129. Kõik kaitseväeteenistuseks kõlblikuks tunnustatud reserv- ja maakaitseväelased loetakse teenistusse vastuvõetuks ja määratakse kaitseväeosadesse ja -asutustesse varem kindlaksmääratud mobilisatsiooni plaani järele.

Paragrahv 127. ettenähtud korras väeosa arsti poolt kaitseväeteenistuseks kõlblikuks tunnustatud mobilisatsiooni alla kuuluvad autojuhid motoristid ja lendurid jäävad väeosas, kuhu veo- või sõiduabinõu, mille peal nemad teenivad, määratud.

§ 130. Ühes veo- või sõiduabinõudega § 122. ettenähtud korras väeosas ilmunud mobilisatsiooni alla mittekuuluvaid autojuhte, motoriste ja lendureid, ning väeosa arsti poolt § 127. ettenähtud korras kaitseväeteenistuseks mitte kõlblikuks tunnustatud mobilisatsiooni alla kuuluvaid autojuhte, motoriste ja lendureid, on väeosa ülemal õigus oma äranägemise järele kunni ühe nädalani teenistuses pidada. Hiljemalt nimetatud tähtaja lõpul saadetakse väeosa arsti poolt mitte kõlblikuks tunnustatud mobilisatsiooni alla kuuluvad autojuhid, motoristid ja lendurid § 128. ettenähtud korras kaitseväeteenistuse komisjoni järelevaatusle, kuna mobilisatsiooni alla mittekuuluvad autojuhid, motoristid ja lendurid saadetakse tagasi oma elukohta ehk võetakse tegelikult kaitseväeteenistusse, kui nende järele tarvidus on ja nad ise soovivad tegelikult kaitseväeteenistusse astuda.

§ 131. Vastuvõetud reserv- ja maakaitseväelased loetakse vastuvõtmise silmapilgust tegelikult teenistusse astunuks.

§ 132. Määratud ajaks kogumise kohta mitteilumunute vastuvõtmine sünnib vastavalt §§ 76. ja 77.

§ 133. Kogumise kohta ilmudes peab igal reserv- ja maakaitseväelasel omalt poolt kaasa võetud olema:

- a) kaitseväeteenistuse tunnistus;
- b) kolme päeva toidumoon;
- c) lusikas;

d) vähemalt kolmeks kuuks kõlblikud aastaajale vastavad kaitseväe, kaitseliidu või erariided ja saapad.

Kaasatoodud toidu ja varustuse eest maksetakse reserv- ja maakaitseväelastele tasu sõjaministri poolt antud juhtnõotide järele.

§ 134. Mobilisatsiooni väljakuulutamisega on kõik riigi ja omavalitsuse asutused, kes mobilisatsiooni läbiviimise alal töötavad, kohustatud samasuguse tööaja peale üle minema kui kaitseväe asutused.

§ 135. Lähemad juhtnõotid reserv- ja maakaitseväelaste tegelikult kaitseväeteenistusse kutsumise, vastuvõtmise ja väeosadesse saatmise ning kõige sellega seotud töödest ja eeltöödest osavõtjate asutuste ja isikute tegevuse üle avaldatakse juhatuskirjas, mille välja annab sõjaminister kokkuleppel sise-, raha-, teede- ning töö- ja hoolekandeministriga.

Kaheteistkümnnes peatükk.

Katse- ja kontrollmobilisatsioon.

§ 136. Reserv- ja maakaitseväelaste tegelikult kaitseväeteenistusse kutsumisest ja sellega seotud töödest ning eeltöödest osavõtjate asutuste ja isikute ning kaitseväeosade mobilisatsiooni korraks valmisoleku kontroleerimiseks on Vabariigi Valitsusel õigus sõjaministri ettepanekul toime panna reserv- ja maakaitseväelaste katsemobilisatsiooni.

§ 137. Katsemobilisatsioon viiakse läbi täiesti ühel alusel üheteistkümnenda peatüki II osas käsitatud reserv- ja maakaitseväelaste mobilisatsiooni korral tegelikult kaitseväeteenistusse kutsumisega. Sellega seotud kulud kannab riik.

§ 138. Katsemobilisatsiooni puhul tegelikult kaitseväeteenistusse võetud kodanikke ei tohi üle kolme päeva teenistuses pidada.

§ 139. Eriti kaitseväeasutuste ja osade mobilisatsiooni korraks valmisoleku kontroleerimiseks võib sõjaminister väeosades ja asutustes oma äranägemise järele toime panna kontrollmobilisatsiooni.

§ 140. Kontrollmobilisatsioon viiakse läbi sõjaministri poolt väljaantud juhatuskirja järele.

Kolmeteistkümnes peatükk.

Kaitseväeteenistuse-kohuslike kodanikkude arvestamine.

§ 141. Kõik 17—55 aasta vanused meeskodanikud, välja arvatud need, kes kaitseväeteenistusest vabastatud on, peavad kaitseväeteenistuse-kohuslike kodanikkude arvele võetud olema.

§ 142. Tegelikus kaitseväeteenistuses olevad kodanikud peetakse arvel kaitseväeasutustes ja osades vastavates eriseadlustes ettenähtud korras; tegelikust kaitseväeteenistusest vabastatud ja tegelikku kaitseväeteenistusse veel mitte astunud kaitseväeteenistuse-kohuslike kodanikke arvestatakse nende alalise elukoha järele käesolevas peatükis ettenähtud korras.

§ 143. Tegelikust kaitseväeteenistusest vabastatud ja sellesse veel mitte astunud kaitseväeteenistuse-kohuslike kodanikke arvestavad:

a) igas vallas ja alevis tema piirkonnas elutsejaid, vastav valla- või alevivalitsus;

b) igas linnas, tema piirkonnas elutsejaid, vastav linna politsei asutused ja

c) igas kaitseväe ringkonnas, kõiki tema piirkonnas elutsejaid vastav kaitseväe ringkonna ülem.

Nendes alevites, kus kodanikkude elukoha registreerimine on pandud politsei peale, täidab viimane ka käesolevas paragrahvis ettenähtud kaitseväeteenistuse-kohuslike kodanikkude arvestamist.

§ 144. Igas kaitseväe ringkonnas juhib eelmise paragrahvi (§ 143) pp. a ja b nimetatud asutuste tegevust tegelikust kaitseväeteenistusest vabastatud ja sellesse veel mitte astunud kaitseväeteenistuse-kohuslike kodanikkude arvestamise alal vastav kaitseväe ringkonna ülem. Üleriiklikult juhib nimetatud kaitseväeteenistuse-kohuslike arvestamist sõjaministri korralduste järele kindralstaap.

§ 145. Aluseks eelmises (§ 144) paragrahvis nimetatud kaitseväeteenistuse-kohuslike kodanikkude arvestamise juures on:

a) tegelikus kaitseväeteenistuses teeninute arvestamise juures — kaitseväeosadest ja asutustest saadud dokumendid ja tunnistused, ning

b) tegelikus kaitseväeteenistuses mitte teeninute arvestamise juures — nende vanadust tõendavad dokumendid.

§ 146. Meeskodanikud, kes tegelikus kaitseväeteenistuses veel ei ole olnud, võetakse § 143. nimetatud arvestamise asutuste poolt kaitseväeteenistuse-kohuslike kodanikkude arvele:

a) iga aasta 1-seks jaanuariks kõik need meeskodanikud, kes nimetatud kuupäevaks 17 aastat vanaks saanud, ja

b) 17—55 aasta vanused meeskodanikud, kes mõnesugustel põhjustel kaitseväeteenistuse-kohuslike kodanikkude arvele veel võetud ei ole, kuid arvestamise alla kuuluvad, peale sarnaste kodanikkude § 143. pp. a ja b nimetatud arvestamise asutuse piirkonda ilmumist.

§ 147. Eelmise (§ 146) paragrahvi p. a tähendatud kodanikud on kohustatud ennast sellel aastal, mille jooksul nemad 17 aastat vanaks saavad, 1. juunist kuni 1. novembrini kohalikus arvestamise asutuses üles andma. Kohalikud arvestamise asutused on kohustatud nende kohta nimekirjad sama aasta 20. nov. lõpulikult kokku seadma, neid III järgu reservväelaste arvele võtma ja nimekirjad sama aasta 1. detsembriks kohalikule kaitsevähingrühmale ülemale ära saatma. § 146. p. b tähendatud isikud on kohustatud, ilmudes valla-, alevi- ehk linna piirkonda ennast kohalikus arvestamise asutuses seitsme päeva jooksul kaitseväeteenistuse-kohuslike kodanikkude arvele võtmiseks üles andma.

Välisriigis viibijad vastava vanusega kodanikud on kohustatud ennast üles andma kohalikkudes Eesti konsulaatides. Viimased on kohustatud nimekirjad ja teated nende kohta Harju kaitsevähingrühmale ülemale saatma.

Vangimajades vahiall viibijate kohta saavad kokku nimekirjad ja saadavad teated vangimajade ülemad vangimaja asukoha järele vastavale kaitsevähingrühmale ülemale.

§ 148. Tegelikus kaitseväeteenistuses olnud ja sellest vabastatud kaitseväeteenistuse-kohuslike kodanikud võetakse arvestamise asutuste poolt uuesti arvele, peale nende tegelikust kaitseväeteenistusest vabastamist.

§ 149. Kõik tegelikust kaitseväeteenistusest vabastatud kodanikud, on kohustatud seitsme päeva jooksul peale tegelikust kaitseväeteenistusest vabastamist ennast kohalikus arvestamise asutuses registreerima.

Kunni arvestamise asutusesse ilmumiseni ja seal arvele võtmiseni loetakse tegelikust kaitseväeteenistusest vabastatud kodanikud tegelikus kaitseväeteenistuses olijaiks.

§ 150. Kaitseväeteenistuse-kohuslike arvelt kustutatakse maha järgmised kodanikud:

a) surnud;

b) kaitseväeteenistusest vabastatud;

c) kaitseväeteenistuse aja ärateeninud;

d) sunduslikku aega alalisse kaitsevähingrühma astunud;

e) sõjakorral tegelikku kaitseväeteenistusse kutsutud;

f) ohvitseriks ülendatud ja

g) § 4 põhjal töödele määratud.

Tegelikust kaitseväeteenistusest vabastatud ja sellesse veel mitte astunud kaitseväeteenistuse-kohuslikkude kodanikkude karistamisest kõigi õiguste kaotamisega on prokuröörid kohustatud iga kord sellele kaitsevæe ringkonna ülemale teatama, kelle juures nimetatud isik arvestatud on.

§ 151. Tegelikust kaitsevæeteenistusest vabastatud ja sellesse veel mitte astunud kaitsevæeteenistuse-kohuslikkude arvel olevad kodanikud võivad vabariigi piirides oma elukohta muuta ja välisriiki sõita ühel alusel teiste kodanikkudega, kuid nemad on kohustatud sealjuures arvestamise määrusi täitma.

§ 152. Elukoha muutmise korral loetakse eelmises (§ 151) paragrahvis nimetatud kodanikud endise elukoha arvepidamise asutuste poolt arvelt maha ja võetakse uue elukoha arvepidamise asutuse poolt uuesti arvele.

§ 153. Tegelikust kaitsevæeteenistusest vabastatud ehk sellesse veel mitte astunud kaitsevæeteenistuse-kohuslikud kodanikud on kohustatud:

a) elukoha muutmise puhul ühest § 143 pp. a ja b nimetatud arvestamise asutuse piirkonnast teise sellest seitsme päeva jooksul pärast vanast elukohast lahkumist endisele ja ka uuele kohalikule arvestamise asutusele teatama;

b) astudes ametisse asutusse ehk ettevõttesse sarnase koha peale, mis tegelikku kaitsevæeteenistusse ilmumiseks ajapikendust annab ja lahkudes sellest, seitsme päeva jooksul peale ametisse astumist ja ametist lahkumist sellest kohalikule kaitsevæe ringkonna ülemale teatama, ametisse astumise korral teatele juurde lisades ametisse astumist tõendavad dokumendid;

c) välisriiki sõidu puhul enne ärasõitu sellest oma elukoha järele kohalikule arvestamise asutusele teatama;

d) üle neljateistkümne päeva välisriigis ühe koha peal viibides Eesti konsuli juures kohalejõudmisest ja ärasõidust registreerima ja välisriigist tagasisõidu puhul sellest seitsme päeva jooksul pärast tagasisõitu oma elukoha järele kohalikule arvepidamise asutusele teatama;

e) merimehed, kes välisriigis tegelikkude laevateenijatena teenivad, peavad iga kuue kuu tagant ennast kohaliku Eesti konsuli juures registreerima.

§ 154. Eelmise (§ 153) paragrahvi pp. a, b, c ja e põhjal saadud teated on § 143 pp. a ja b tähendatud arvestamise asutused kohustatud seitsme päeva jooksul kohalikule kaitsevæe ringkonna ülemale edasi saatma.

§ 155. Paragrahv 153. p. a täitmine ei ole sunduslik, kui isik oma alalise elukoha muudab selle linna, alevi ehk valla piirides, kus ta arvel

on, ja kui isik väljaspool neid piire omast alalisest elukohast ajutiselt ära on, kui ajutine äraolek ei kesta üle kolme kuu.

Ajutiselt oma alalisest elukohast äraolijad kodanikud on kohustatud nende äraoleku ajal mobilisatsiooni väljakuulutamise korral ilmuma tegelikku kaitsevæeteenistusse astumiseks, kui nemad mobilisatsiooni alla kuuluvad, lähemasse tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsutavate kodanikkude kogumise kohta.

§ 156. Arvestamise teel saadud andmete võrdlemiseks tegelikult alalolevate tegelikust kaitsevæeteenistusest vabastatud ja sellesse veel mitte astunud kaitsevæeteenistuse-kohuslikkude kodanikkudega ja viimaste kaitsevæeteenistuseks kõlbulikkuse kontroleerimiseks on sõjaministril õigus kokkuleppel siseministriga nimetatud kodanikke tarviduse järele kontrollkukogumistele kutsuda.

§ 157. Kontrollkukogumise kutse alla kuuluvad kõik kutse piirkonnas asuvad kutsejärgu kaitsevæeteenistuse-kohuslikud kodanikud selle peale vaatamata, kus nad arvestatud on.

§ 158. Kontrollkukogumistele kutsutud kodanikud kogutakse:

a) linnades — kaitsevæe ringkonna ülema poolt määratud kohtadesse ja

b) maal — valla- ja alevivalitsuste juurde.

§ 159. Isiklikust kontrollkukogumistele ilmumisest on vabastatud:

a) § 50. p. a nimetatud isikud;

b) kõik raudteedel teenijad;

c) laeva või sadama teenijad;

d) vahiallviibijad;

e) haiged, kes haiguse raskuse või iseloomu tõttu ilmuda ei saa.

Asutused ja ettevõtted, kelle teenijad isiklikust ilmumisest vabastatud on, on kohustatud kontrollkukogumiseks määratud päevaks kohalikule kaitsevæe ringkonna ülemale saatma mitteilmujate isikute nimekirja ühes nende kaitsevæeteenistuse tunnistustega.

Vahiallviibijate kohta saadavad kokkukogumiseks määratud päevaks teated kohalikule kaitsevæe ringkonna ülemale need vangimajade ülemad, politseiasutused ja valla- ning alevivalitsused, kelle juures nimetatud isikud vahiall viibivad.

Haiged peavad kokkukogumiseks määratud päevaks kohalikule arvestamise asutusele haiguse tunnistuse ühes kaitsevæeteenistuse tunnistusega saatma.

§ 160. Paragrahv 143 pp. a ja b nimetatud arvestamise asutused on kohustatud selle järele valvama, et nende juures arvestamise alla kuuluvad kaitsevæeteenistuse-kohuslikud kodanikud korralikult arvestamise määrusi täidaksid.

§ 161. Arvestamise asutuste ülesannete korralliku täitmise järele valvavad:

§ 143. pp. a ja b tähendatud asutuste järele — igas kaitseväe ringkonnas selle ülem ja

b) kõigi arvestamise asutuste järele — kindralstaap.

§ 162. Eelmise (§ 161) paragrahvi põhjal arvestamise järele valvama õigustatud isikutel ja nende otsekohestel ülematel on õigus igal ajal nende järelevalve alla kuuluvates arvestamise asutustes arvestamist revideerida.

§ 163. Üldine järelevalve tegelikust kaitsevæeteenistusest vabastatud ja sinna veel mitte astunud kaitsevæeteenistuse-kohuslikkude kodanikkude arvestamise üle on sõja- ja siseministril, kummagil temale alluvates asutustes.

§ 164. Lähemad juhtnöörid kaitsevæeteenistuse-kohuslikkude kodanikkude arvestamise kohta, selleks tarvilikkude raamatute, blanketide ja dokumentide vormid ning asjaajamise kord määratakse juhatuskirjas, mille välja annab sõjaminister kokkuleppel siseministriga.

Neljateistkümnes peatükk.

Tööteenistus.

§ 165. Paragrahv 4. põhjal kaitsevæeteenistuse asemel kaitsevæe huvide kohaseid töid toimima kohustatud meeskodanikkude tööteenistuse kestus ja selle käik on täiesti sarnane käesoleva seaduse teises peatükis käsitatud kaitsevæeteenistuse kestusega ning selle käiguga, ja tööteenistuse-kohuslikkudel meeskodanikkudel on tööteenistuse suhtes samasugused kohused, kui kaitsevæeteenistuse-kohuslikkudel kodanikkudel kaitsevæeteenistuse suhtes.

§ 166. Tööteenistuse-kohuslikkude kodanikkude tööteenistusest vabastamine ja tegelikku tööteenistusse võtmine ning sellest vabastamine sünnib ühel ajal ja alusel kaitsevæeteenistuse-kohuslikkude kodanikkude kaitsevæeteenistusest vabastamisega ja tegelikku kaitsevæeteenistusse võtmisega ning sellest vabastamisega, kusjuures tegelikku tööteenistusse ilmumiseks ajapikendust võib saada ainult tervislikkudel ja majanduslikkudel põhjustel.

§ 167. Kaitsevæeteenistuse asemel töid toimima kohustatud kodanikud peetakse tööteenistuse-kohuslikkude arvel samade asutuste poolt, kes kaitsevæeteenistuse-kohuslikke kodanikke arvestavad, kusjuures tööteenistuse-kohuslikud nende arvestamise suhtes samasuguseid määrusi peavad täitma kui kaitsevæeteenistuse-kohuslikud kodanikud viimaste arvestamise suhtes.

§ 168. Tööteenistuse-kohuslikkudele kodanikkudele, kes omad kodaniku õigused kaotasid olles kaitsevæeteenistuses, loetakse nende

poolt ärateenitud kaitsevæeteenistuse aeg äratäidetud tööteenistuse aja arvele.

§ 169. Tööteenistuse-kohuslikud kodanikud, kes omad kodaniku õigused tagasi saavad, võetakse vastava arvestamise asutuse poolt kaitsevæeteenistuse-kohuslikkude arvele, vastavalt vanadusele, kas alalise kaitsevække, käsutus-, reserv- ehk maakaitsevække, kusjuures nimetatud kodanikkude poolt äratäidetud tööteenistuse aeg ärateenitud kaitsevæeteenistuse aja arvele loetakse.

Kodanikuõiguste tagasi saamisel peab iga tööteenistuse-kohuslik kodanik sellest viibimata kohalikule arvestamise asutusele teatama.

§ 170. Töödele määramist korraldab rahualal sõjaminister kokkuleppel siseministriga, sõjaajal — kaitsevæe ülemjuhataja.

§ 171. Tegelikku tööteenistuse ajal saavad tööteenistuse-kohuslikud palga ja varustuse eriseadluse järele.

§ 172. Lähemad juhtnöörid tööteenistuse täitmise alal annab sõjaminister kokkuleppel siseministriga.

Viieteistkümnes peatükk.

Kaebtused kaitsevæeteenistuse ja tööteenistuse asjus.

§ 173. Kaebtused esitatakse kirjalikult.

§ 174. Kaebtuse esitamine ei vabasta kaebajat käesolevas seaduses ettenähtud kohustustest.

§ 175. Kaebtused kutsealuste nimekirjades ettetulnud vigade ja puuduste üle peavad kunni 25. veebruarini kohaliku kaitsevæeteenistuse komisjoni nimele esitatud olema sellele asutusele, kelle peale kaebtus tõstetud. Viimane saadab kaebtuse ühes tarvilikkude õienduste ja oma seletusega seitsme päeva jooksul kaitsevæeteenistuse komisjonile.

§ 176. Kaitsevæeteenistuse komisjon on kohustatud kaebtused läbi vaatama, tarvilikul korral asja kohta täiendavaid andmeid koguma ja teatab tehtud otsusest kaebajale ja kaebtuse vastuvõtnud asutusele seitsme päeva jooksul peale otsuse tegemist.

§ 177. Kaebtused kaitsevæeteenistuse komisjoni tegevuse peale esitatakse kahe nädala jooksul pärast otsuse väljakuulutamist kaitsevæeteenistuse peakomisjoni nimele sellele komisjonile, kelle peale kaebtus tõstetud. Viimased saadavad kaebtuse ühes tarvilikkude dokumentidega, õiendustega ja seletustega 14 päeva jooksul peakomisjonile.

§ 178. Peakomisjon vaatab uuesti arstlikult läbi ainult neid kaebajaid, kelle kohta kaitsevæeteenistuse komisjonide otsused ühel häälel ei ole tehtud. Kaebajaid, kelle kohta otsus kaitsevæeteenistuse komisjonis ühel hää-

lel tehtud, vaatab peakommissjon uuesti arstlikult läbi ainult siis, kui selle tarvilikuks leiab.

§ 179. Peakommissjoni otsused antakse kaebajale ja kaebalusele teada seitsme päeva jooksul pärast otsuse tegemist.

§ 180. Peakommissjoni otsused on lõplikud ja nende peale võib edasi kaevata Riigikohtu administratiiv-korras.

Kuueteistkümnes peatükk.

Kaitseväe- ja tööteenistuse-kohuslike kodanikkude tegelikku kaitseväe- ja tööteenistusse kutsumisega ning vastuvõtmisega ja arvestamisega seotud kulud.

§ 181. Kaitseväe- ja tööteenistuse-kohuslike kodanikkude tegelikku kaitseväe- ja tööteenistusse kutsumisega ning vastuvõtmisega ja arvestamisega seotud kulud kannavad asutused, kes kulud teinud, oma summadest, kui käesolevas seaduses teisiti ette nähtud ei ole.

§ 182. Kaitseväeteenistuse komisjonide liikmetele ja komisjonides töötavatele isikutele maksetakse väljasõitudel päeva- ja sõiduraha sõjaministeeriumi eelarve summadest. Sõitudel raud- ja veeteedel võib neile sõiduraha asemel kaitseväe sõidupilet antud saada.

Juhataja **A. Jürman**: Kuna Riigikogu on töötanud kaks tundi, kuulutan 15-minutilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 7.10 minutit.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 7.30 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**.

Sekretäri kohal abisekretäär **L. Raudkepp**.

Juhataja **A. Jürman**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

Aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 183—185.

§ 183. Tegelikku kaitseväe- ja tööteenistusse kutsutud kodanikud ei saa kunni tegelikku teenistusse astumiseni riigi poolt mingisugust tasu ega varustust.

§ 184. Kaitseväe- ja tööteenistusse astunud kodanikud saadetakse kogumispunktides väeosadesse riigi kulul. Palga, toidu ja muu varustuse peale arvatakse nemad tegelikku kaitseväeteenistusse astumise päevast.

§ 185. Paragrahv 80. põhjal kaitseväeteenistuse peakommissjoni järelevaatusele saa-

detavatele ja § 60. põhjal peakommissjoni poolt sinna kontroleerimise otstarbel järelevaatusele kutsutud kodanikkudele antakse kohaliku kaitseväe ringkonna ülema poolt peakommissjoni ja sealt tagasi sõiduks raud- ja veeteedel kaitseväe sõidupiletid.

(Koosolekut hakkab juhutama esimees **A. Rei**.)

Aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 186—223.

Seitsmeteistkümnes peatükk.

Ohvitseridest.

§ 186. Ohvitseride sundusliku tegeliku kaitseväeteenistuse aja kestus on ette nähtud kaitseväe õppeasutuste seadluses.

§ 187. Sundusliku tegeliku kaitseväeteenistuse aja ärateeninud ohvitserid, kui nemad mõnesugustel põhjustel tegelikust kaitseväeteenistusest lahkuvad, arvatakse tegelikust teenistusest vabastamise puhul reservväkke käskudega vabariigi kaitseväele.

§ 188. Teenistuse aeg reservväes kestab ohvitseridele kunni selle aasta lõpuni, mille jooksul ohvitser 45 aastat vanaks saab.

§ 189. Reservväes aja ärateeninud ohvitserid arvatakse maakaitseväkke, kus neile teenistus kestab kunni selle aasta lõpuni, mille jooksul ohvitser 55 aastat vanaks saab.

§ 190. Tegelikust kaitseväeteenistusest vabastatud ohvitseri arvestab sõjaministeerium.

§ 191. Eelmise (§ 190) paragrahvi teostamise otstarbel on tegelikust kaitseväeteenistusest vabastatud ohvitseride suhtes maksavad §§ 153 ja 155 selle vahega, et §§ 153. pp. a, b ja c tähendatud juhtumistest tuleb ohvitseridel registreerida sõjaministeeriumis, aga mitte kohalikkudes §§ 143. pp. a, ja b nimetatud arvestamise asutustes.

Ajutiselt oma alalisest elukohast äraolekul peab reserv- või maakaitseväe ohvitser abinõud tarvitusele võtma selleks, et ta valitsuse korraldusi teenistusse kutsumise asjus õigel ajal teada saaks ja tegelikult võiks tähtjaks määratud kohta ilmuda.

§ 192. Reserv- ja maakaitseväe ohvitseride nimekirjadest kustutatakse maha ja nende nimekirjadesse ei loeta järgmisi ohvitseri:

a) need, kes surnud;

b) need, keda kaitseväeteenistuseks kõlbmatuks tunnistatud;

c) need, kes tegelikku kaitseväeteenistusse astunud;

d) need, kellelt ohvitseri auaste ära võetud ja

e) need, kes vabanevad kaitseväeteenistuse kohustuse täitmisest § 189. põhjal.

Ohvitseride nimekirjadest mahakustutamise sünnib käsukirjaga vabariigi kaitsevæele.

Punkt d. nimetatud isikud arvatakse vastavalt vanadusele ja sellele, kas karistus sündis kõigi kodanikuõiguste kaotamisega, või mitte, kas käsutus- reserv- või maakaitseväge, ehk vastavate töökohuslike kodanikkude nimekirja, kus nende edaspidine teenistuse käik sünnib üldistel alustel.

§ 193. Prokuröörid on kohustatud reserv- ja maakaitsevæe ohvitseride eeluurimise alla võtmisest, kohtu alla andmisest ja asjade lõpetamisest süütegude eest, mis enesega kaasa toovad auastme äravõtmise, iga kord sõjaministeriumile teatama, juurde lisades kohtuotsuse ärakirja.

§ 194. Sõja korral võivad ohvitserid, kellelt auaste ära võetud, kiiduväärt teenistuse ja ülesnäidatud vahvuse eest seaduses ettenähtud korras auastme tagasi saada.

§ 195. Paragrahv 192. p. b nimetatud ohvitseri võib sõja korral kaitsevæe ülemjuhataja tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsuda, ära kasutades neid riigi kaitseks äranägemise järele.

§ 196. Ohvitseride kaitsevæeteenistusest vabastamine tervisliku seisukorra tõttu sünnib ühel alusel teiste kaitsevæeteenistuse-kohuslike kodanikkudega §§ 41. ja 42. ettenähtud korras.

§ 197. Sõjaminister võib reserv- ja maakaitsevæe ohvitseri tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsuda:

a) ühes käsutusväelastega — § 28. ettenähtud korras;

b) õppuste otstarbeks — Vabariigi Valitsuse nõusolekul;

1) reservväe ohvitseri, kas kõiki ehk osakaupa, — mitte rohkem kui 8 korda, kokku mitte rohkem, kui üheteistkümneks kuuks kõige reservväes olemise aja jooksul, ja

2) maakaitsevæe ohvitseri, kas kõiki ehk osakaupa, — mitte rohkem, kui 2 korda, kokku mitte rohkem, kui kolmeks kuuks kõige maakaitsevæesolemise aja jooksul.

c) mobilisatsiooni korral — põhiseaduse § 82. alusel, kas kõiki ehk osakaupa, niikauaks, kui riigikaitse huvid seda nõuavad.

§ 198. Tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsumise korral on reserv- ja maakaitsevæe ohvitserid kohustatud ilmuma neile varem ettemääratud väeosadesse, ja kui viimaseid ette määratud ei ole, siis kohaliku kaitsevæe ringkonna ülemal juurde.

§ 199. Tegelikku kaitsevæeteenistusse ilmumise kutse teadaandmine ohvitseridele sünnib samuti, kui teistele kaitsevæeteenistuse-kohuslikele kodanikkudele.

§ 200. Tegelikku kaitsevæeteenistusse ilmumiseks antakse reserv- ja maakaitsevæe ohvitseridele ajapikendust §§ 50., 51. ja 52. järele.

§ 201. Mobilisatsiooni korral tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsutavad reserv- ja maakaitsevæe ohvitserid, välja arvatud need, kes tegelikku teenistusse ilmumise ajapikendust saavad, arvatakse mobilisatsiooni teadaande kohapeal väljakuulutamise silmapilgust peale tegelikku kaitsevæeteenistusse astunuks. Nende koduste asjade korraldamiseks antakse neile aega 6 tundi, missuguse aja möödumisel on nemad kohustatud toimetama vastavalt § 198., tehes tunnis maanteedel vähemalt 5 kilomeetrit. Sealjuures on neile sõit raud- ja veeteedel ning omnibusidel sõjaministeriumi poolt väljaantud sellekohase tunnistuse ettenäitamisel prii. Vastavad kulud kannab riik. Palga ja varustuse peale loetakse nemad tegelikku kaitsevæeteenistusse astumise päevast.

§ 202. Paragrahv 201 on maksev ka nende reserv- ja maakaitsevæe ohvitseride kohta, keda ühes käsutusväelastega §§ 28. ja 105. põhjal kiirendatud korras tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsutakse.

§ 203. Välisriigis viibijad mobilisatsiooni alla kuuluvad ohvitserid on kohustatud viibimata peale mobilisatsiooni väljakuulutamist Eestisse tagasi sõitma ja tegelikku kaitsevæeteenistusse ilmuma.

§ 204. Reserv- ja maakaitsevæe ohvitseride varustuse küsimus lahendatakse eriseadlusega.

§ 205. Kui väeosa ehk kaitsevæe ringkonna ülemal juurde ilmunud tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsutud reserv- ehk maakaitsevæe ohvitser haiguse tõttu teenistuse kohuseid täita ei saa, määratakse tema väeosa ehk kaitsevæe ringkonna ülemal korraldusel kohaliku kaitsevæe, ja kus neid ei ole, — linna ehk maakonna haigemajja, kus tema tervislik seisukord üldises korras kindlaks määratakse.

§ 206. Reserv- ja maakaitsevæe ohvitseridele, kes tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsumise korral teenistusse ilmuvad hiljem kui seda lubab § 201, loetakse seaduslikeks mitteilmumise põhjusteks § 76. ettenähtud takistused. Peale ilmumise takistuste möödumist on ohvitserid kohustatud otsekohe tegelikku kaitsevæeteenistusse ilmuma.

Mobilisatsiooni alla kuuluvatest reserv- ja maakaitsevæe ohvitseridest vahiallviibijate kohta on maksev § 118.

§ 207. Kõik tegelikku kaitseväeteenistusse astunud reserv- ja maakaitseväe ohvitserid alluvad alalise kaitseväe ohvitseride kohta maksvate määruste ja seaduste.

§ 208. Kõik riigi- ja omavalitsuse asutused on kohustatud kaitseväe ringkondade ülematele reserv- ja maakaitseväe ohvitseride tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumise juures nende võimupiiride kohaselt abi andma.

§ 209. Lähemad juhtnöörid reserv- ja maakaitseväe ohvitseride arvestamise ning tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumise üle annab sõjaminister kokkuleppel sise- ja välisministriga.

Kaheksateistkümnnes peatükk.

Vastutuse kord kaitseväeteenistuse kohustuse rikkumise eest.

§ 210. Kaitseväeteenistuse kohustuse rikkumiste eest vastutavad süüdlased üldises korras kodanlikus kohtus ja nuhtlusseaduse põhjal järgmistes paragrahvides tähendatud eranditega.

§ 211. Kutsealuste nimekirjadesse sissekantud kodanikud, kes ilma mõjuva põhjuseta tegelikku kaitseväeteenistusse vastuvõtmiseks kaitseväe komisjoni poolt väljakuulutatud kohta ja ajal ei ilmunud ja need, kes ei ilmunud komisjoni poolt määratud tähtjaks arstlikule järelkatsumisele või läbivaatamisele, kuid ilmusid kunni 16. aprillini või 16. oktoobrini, vastavalt, kas selle seaduse § 20. järele esimese või teise kutse meeste sekka kuulusid, karistatakse kui nemad teenistusse vastu võetud saavad, kaitseväe ringkonna ülema sellekohase teadaande põhjal sõjaväe ülemuse poolt distsiplinaar korras.

Kes tähendatud kutsealustest aga peale 16. aprilli või 16. oktoobrist ilmusid või tabatud said ja tegelikku kaitseväeteenistusse vastu võeti, niisama need, kes peale vastuvõtmist ilma mõjuva põhjuseta tegelikku kaitseväeteenistusse astumiseks määratud ajaks kogumise kohta ei ilmunud, langevad sõjakohtu alla ja neid karistatakse Sõja Nuhtlus Seaduse art. 128—134 põhjal.

§ 212. Tegelikku kaitseväeteenistusse astumise ajast peale (§ 83) allub kaitsevaelane kõigi tema poolt toimepandud süütegude eest kohtule ja karistusele Sõja Nuhtlus Seaduse järele.

§ 213. Käsutus-, reserv- ja maakaitseväelased vastutavad kaitseväe kohtu ja distsiplinaar korras ja Sõja Nuhtlus Seaduse järele aja jooksul, millal nemad tegelikku kaitseväeteenistuses ei ole, järgmiste süütegude eest:

a) tegelikku kaitseväeteenistusse ilmumise kutse mittetäitmisest eest;

d) distsipliini rikkumiste eest kaitseväe vormi riiete kandmise ajal ja tervise järelkatsumise ajal kaitseväe haigemajas.

Tegelikku kaitseväeteenistuses olles vastutavad käsutus-, reserv- ja maakaitseväelased nende poolt kordasaadetud süütegude eest ühel alusel alalises kaitseväes teenijatega.

§ 214. Alalise kaitseväe, reserv- ja maakaitseväe ohvitserid ja alalise kaitseväe käsutus-, reserv- ja maakaitseväe allohvitserid kaotavad oma auastme ja neid alandatakse reameesteks süüdi mõistmise puhul varguse, pettuse ja võõra varanduse omandamise eest, mis ette nähtud Rahukohtu Nuhtlusseaduse §§ 169.—172., 173.—176. ja 177.

§ 215. Sõja ajal või sõja puhul väljakuulutatud mobilisatsiooni kutse täitmata jäetud langevad sõjakohtu alla.

§ 216. Käsutus-, reserv- ja maakaitseväelased, kes tegelikku kaitseväeteenistusse ilmumisel mobilisatsiooni või õppuste puhul ilma mõjuva põhjuseta hiljaks jäänud või hoopis kõrvale hoidnud ja sõja ajal või sõja puhul väljakuulutatud mobilisatsiooni kutse mittetäitjaid karistatakse vastavalt kui omavoliliselt lahkujaid või väejuoksikuid S. N. S. art. 128—134 põhjal.

§ 217. Ringkonna kaitseväeteenistuse komisjonid on kohustatud isikute kohta, keda tuleb vastutusele võtta kaitseväeteenistuse kohustusest kõrvalehoidmise eest, teatama vastavatele politseiasutustele, kes tähendatud isikute otsimist ja nende vastu kriminaal jälgimist alustavad. Oma korraldust kaitseväeteenistuse kohustusest kõrvalehoidjate otsimise suhtes ja nende kohta rahukohtute poolt tehtud kohtuotsustest teatavad politseiasutused kuuluvuse järele ringkonna kaitseväeteenistuse komisjonidele.

§ 218. Kaitseväeteenistuse kohustusest kõrvalehoidjate vastutuse suhtes ei ole maksvad üldised aegumise kohta käivad seaduse normid.

§ 219. Süüdistus teise isiku vigastamises, eesmärgiga temale võimaldada kaitseväeteenistuse kohustusest kõrvale hoida, tõstetakse rippumata vigastatu kaebtusest.

§ 220. Arvestamise määruste mittetäitjate käsutus-, reserv- ja maakaitseväelaste kohtulik jälgimine pannakse politseiasutuste peale, kes jälgimist algavad nii vahetult, kui ka sõjaministeeriumi, kaitseväe ringkonna ülemate või kodanikkude arvestamise asutuste teadaannete põhjal. Kohtuotsustest, mis neis asjus järgnenud, teatab politsei neile asutustele ja ametiisikutele, kelle käest ülevalt tähendatud teadaanded saanud oli.

§ 221. Tööteenistuse-kohuslikud kodanikud alluvad kohtule ja karistusele ühel alusel kaitseväelastega.

§ 222. Käesoleva seaduse jõusseastumise ga kaotavad oma maksvuse:

1) Vene sõjaväeteenistuse kohustuse seadus (Устав о воинск. повин. Св. Зак.т. IV кн. I.) kõigi täienduste ja muudatustega;

2) määrus rahvaväest vabastamise kohta 20. detsembrist 1918. a. p. 1 („Riigi Teataja“ 1918. a. nr. 10);

3) seadus rahvaväe komisjonide kohta 28. septembrist 1921. a. („Riigi Teataja“ 1921. a. nr. 87);

4) seadlus tagavaraväe-ohvitseride ettevalmistamise kohta 26. jaanuarist 1923. a. („Riigi Teataja“ 1923. a. nr. 19);

5) ajutised määrused vabatahtlikult ülejateenijate rahvaväelaste kohta 11. aprillist 1920. a. („Riigi Teataja“ 1920. a. nr. 59/60) niivõrd, kui nemad käesoleva seadusega muudetud ei ole. Muutmata jäänud osa jääks maksmaks senni, kui käesolevas seaduses ettenähtud korras (§ 94) sellekohased uued määrused maksmaks pannakse;

6) noortemeeste sõjakooli kasvandikkudeks vastuvõtmise seaduse muutmise seadus 19. juunist 1925. a. („Riigi Teataja“ 1925. a. nr. 109/110) niivõrd, kui tema käesoleva seadusega muudetud ei ole. Muutmata jäänud osa jääks maksmaks senni, kui käesolevas seaduses ettenähtud korras (§ 102) sellekohased uued määrused maksmaks pannakse.

§ 223. Käesolev seadus hakkab maksmaks 1. jaanuarist 1927. a.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

Lisa § 48. juurde.

Kesk ja kutsekoolide õpilastele tegelikku kaitseväeteenistusse ilmumiseks ajapikenduse andmise tingimused.

§ 1. Kesk- ja kutsekoolide õpilastele antakse hariduse jätkamise otstarbel tegelikku kaitseväeteenistusse sunduslikku aega ära teenima ilmumiseks ajapikendust järgmistel tingimustel:

a) merekoolide õpilastele — kunni 23. eluaasta lõpuni;

b) riigi-, omavalitsuste ja õigustega erakoolide ning seminaari õpilastele — kunni 22. eluaasta lõpuni;

c) riigi-, omavalitsuste- ja õigustega erakoolide, nagu põllutöökeskkoolide, kunsttööstuskoolide ja kunstikoolide õpilastele — kunni 22. eluaasta lõpuni;

d) apteekriõpilastele — kunni 22. eluaasta lõpuni.

Haridusminister **J. Lattik**: Ma teen Vabariigi Valitsuse nimel järgmise ettepaneku:

„Lisa kaitseväeteenistuse seaduse § 48. juurde § 1 täiendada uue punktiga:

e) riigi-, omavalitsuste ja õigustega erakoolide, nagu puu- ja rauatöökoolide, kaubanduskoolide ja tööstuskoolide õpilastele — kunni 21. eluaasta lõpuni.“

Ma lisan siia juurde, et neid õpilasi mitte väga palju ei ole, ja selletõttu see raskust ei sünnita. Toetan seda ettepanekut Vabariigi Valitsuse nimel.

Juhataja **A. Rei**: Aruandja lõpusõna ei tarvita. Panen esiteks hääletamisele Vabariigi Valitsuse nimel ettepanud täiendava punkti e. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on see täiendus vastu võetud.

Nüüd panen hääletamisele § 1. ühes täiendusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1. vastu võetud.

Aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 2—4.

§ 2. Tingimused, millistel antakse ajapikendust nende koolide tüüpide õpilastele, mis käesolevas lisas ei ole ära tähendatud, otsustab sõjaminister kokkuleppel selle ministriga, kelle ametkonda kool kuulub.

§ 3. Nimekirja koolide kohta, mille õpilased hariduse jätkamiseks ajapikendust saavad, avaldab sõjaminister kokkuleppel haridusministriga. Nimetatud nimekirjas tähendatakse, missuguste klasside õpilastel on õigus ajapikendust saada.

§ 4. Välisriigi koolides õppijatele kodanikkudele antakse hariduse jätkamiseks ajapikendust sõjaministri kokkuleppe põhjal haridusministriga, samadel alustel, kui vabariigi koolide õpilastele.

Sõjaminister **J. Soots**: Vabariigi Valitsuse nimel teen ettepaneku, lisa § 48. juurde täiendada § 5., mis kõlaks järgmiselt:

„§ 5. Nendele kõrgemates õppeasutustes õppijatele, kes kõrgemasse õppeasutusse astunud enne I maid 1926. a., antakse hariduse jätkamiseks ajapikendust:

a) ülikooli arstiteaduskonnas õppijatele — kunni 27. eluaasta lõpuni ja

b) kõigile teistele kõrgemates õppeasutustes õppijatele — kunni 26. eluaasta lõpuni.“

Põhjendus on järgmine: Riigikaitse komisjonis ja Vabariigi Valitsuses arvati, et see iseenesest küllalt selge on, et see seadus hakkab maksmaks nende kohta, kes veel ülikooli astunud ei ole. Kuna aga juristid kahtlust on avaldanud, et seda võib mõista ka nõnda, et tema maksab ka nende kohta, kes ülikoolis juba õpivad, ja et need üliõpilased tuleksid

siis ülikoolist ära võtta ja teenima panna, mida aga Vabariigi Valitsus ei taha, sellepärast on tarvis täiendada seda lisa § 5., et see seadus hakkab maksma nende kohta, kes selle aasta maikuuks ülikooli veel ei ole astunud, nimelt et need peavad enne ülikooli astumist sõjaväeteenistusse minema. Kes aga juba õpivad, need saavad ajapikendust endistel alustel.

Juhataja **A. Rei:** Panen täiendava § 5. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on see paragrahv vastu võetud.

Sellega on käesolev seadus II lugemisel vastu võetud.

10. Seadus kodakondsuseta tööliste tööõnnetuse korral kindlustamise kohta—I lugemisel.

Töökaitse komisjoni aruandja **J. Voiman:** Tööliste tööõnnetuste korral kindlustamise seadus ei ole täiesti selge Nanseni passiga inimeste kohta, ja sellepärast on tarvilik käesoleva seaduse esitamise, mis maksma paneb tööliste kindlustamise ka Nanseni passiga meeste kohta. Töökaitse komisjon, läbi arutades selle seaduse, võttis tema muutmata vastu. Komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

11. Omavalitsuste liitude seadus—I lugemisel.

Omavalitsuse komisjoni aruandja **M. Juhkam:** Maksivad omavalitsuse seadused näevad ette omavalitsuse liitude asutamise võimaluse ja seal on tähendatud, et see sündida võib eriliste määruste põhjal. Ei ole aga öeldud, kes need erilised määrused välja annab, ja missugused need olla võivad. Praegused omavalitsuste liidud on registreeritud rahukogus. Hiljem on aga Riigikohus seletanud, et rahukogus registreerida võivad endid ainult eraühinguid, mitte aga avalikõiguslikud asutused. Omavalitsused on aga kahtlemata avalikõiguslikud asutused. Et küsimust lahendada esitas Vabariigi Valitsus vastava seaduseelnõu. Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Üldkomisjoni aruandja härra Jõeäär'i puudumise pärast jääb vahele 10. päevakorrapunkt — riigiasutuste töö koondamise seaduse maksvuse pikendamise seadus — I lugemisel.

12. Rahvasteliidu põhikirja 16. artikli I paragrahvi muutmise protokoll kinnitamise seadus—I lugemisel.

Väliskomisjoni aruandja härra Anderkopp'i puudumise pärast jääb arutamisele võtmata rahvasteliidu põhikirja 16. artikli I paragrahvi muutmise protokoll kinnitamise seadus — I lugemisel.

13. Eesti-Saksa vahelise vahekohtu lepituse lepingu kinnitamise seadus—I lugemisel.

Väliskomisjoni aruandja puudumise pärast jääb arutamisele võtmata Eesti-Saksa vahelise vahekohtu lepituse lepingu kinnitamise seadus — I lugemisel.

14. Maakonnakoogude valimise seaduse täiendamise seadus—I lugemisel.

Et ka selle seaduseelnõu aruandja saalis ei ole, on sõna aruandjana üldkomisjoni abiesimehel rkl. Kornel'il.

Üldkomisjoni aruandja **K. Kornel:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! 6. septembri 1920. aasta maakonnakoogude valimise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 147/148 — 1920. a.) § 3. põhjal oli „maakonnakoogude valimistel hääleõigus kõigil Eesti vabariigi kodanikkudel, kes valijate nimekirjade kokkuseadmise ajaks 20 aastat vanaks on saanud ja ühes maakonna piirides olevas vallas või alevis elavad ehk kellel seal kodune sissesead on.“ Sama aasta 26. oktoobri maakonnakoogude valimise seaduse muutmise ja täiendamise seadusega („Riigi Teataja“ nr. 187/188 — 1920. a.) tunnustati maksvuseta eelmise seaduse §§ 3. — 5. ja §§ 14.—23. ning lahendati valimisõiguslike küsimuste § 14. järgmisel kujul: „Maakonnakoogude valimistel on tarvilikul Riigikogu valimise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 105/106 — 1920. a.) §§ 17.—22. ettenähtud hääleõiguslike kodanikkude nimekirja.“

1920. a. 6. septembri seaduses oli selgesti väljendatud põhimõte, et maakonnakoogude valimistest võtavad osa peale valdade ka alevid. Sama aasta 26. oktoobri muutmise ja täiendamise seadus ei tühista seda põhimõtet, vaid ainult taotleb eesmärki, et valimisõiguslike küsimuste teise tekstiga lahendada. Ometi osutus see muudatus põhjuseks, et alevielanikud ei 1921. a. 27. ja

28. veebruaril ja 1923. a. 9. ja 10. detsembril maakonnaõukogude valimistest osa võtta ei võinud, ja selle tagajärjel on alevid tänapäevani pidanud leppima selle äärmiselt ebanormaalse ja ühekskülgse seisukorraga, kus nad ühelt poolt ühesugustel alustel valdadega alluvad maakonnaavalitsustele nii administratiiv järelevalve korras kui ka muus juhtumises, teiselt poolt aga cemale tõrjutud osavõtust maakonnaõukogu valimistel. See tähendab alevite asetamist hoolekandevalustena valdade kaudse valve alla. Sarnane seisukord on seda ebaõiglase, et Vene ajutise valitsuse 15. juuli 1917. a. seaduse (Постановление вр. пр. о поселковом управл. — собрание узаконений и распоряжений правительства nr. 187 — 9. aug. 1917. a.) § 2. ütleb selge sõnaga, et alev lahutatakse valla omavalitsusest iseseisva valla omavalitsuse üksusena (в качестве самостоятельной волостной земской единицы), kes täidab kõiki valla omavalitsuse peale langetavaid ülesandeid (sama § 2). Alevi omavalitsuse kompetentsi määramisel loetleb sama seaduse § 3. terve rea punkte (1—15), millised § 4. põhjal otsustatakse kokkuleppel maakonnaõukoguga. § 64. põhjal kuuluvad alevivolikogu poolt vastuvõetud sundmäärused maakonnaavalitsuse kinnitamisele ja avaldamisele ametlikus korras. Samas korras sünnib sundmääruste tühistamine. § 123. loetleb terve rea makse, milliseid võib võtta ainult maakonnaavalitsuse kinnitamisel. § 129. põhjal saadetakse alevi eelarve maakonnaavalitsusele teadmiseks. Sama kord maksab aastaaruande kohta (§ 135). § 153 loetleb 6 küsimust, mida võib otsustada ainult maakonnaõukogu nõusolekul. Neist näidetest tohiks olla selge, et tähendatud seadus fikseerib alevite alluvusvahekorra maakonna omavalitsustega analoogilistel alustel valdadega. Tähendatud seadus on maksev tänapäevani. Ja selle seaduse alusel on meie seadusandlus tunnustanud samu põhimõtteid. Omavalitsuse ajutise järelevalve seaduse („Riigi Teataja“ nr. 78 — 1919. a.) § 3. järgi teostab järelevalvet linna- ja maakonnaavalitsuste tegevuse seaduslikkuse üle siseminister isiklikult ehk oma esitajate kaudu, valla ja alevi omavalitsuse tegevuse seaduslikkuse üle maakonnaavalitsuste kaudu. Sama seaduse § § 8. ja 9. põhjal sünnib järelevalve teostamine valla ja alevi suhtes täiesti ühesugustel alustel. Samuti ei ole näiteks mingit vahet valla ja alevi koolikorralduse suhtumises maakonna omavalitsusse. Ühe kui teise omavalitsuse poolt valitud õpetajad registreerib, nende palga maksab ja kõik tekkinud tüliküsimused lahendab maakonna koolivalitsus, vahet tegemata valla ja alevi vahel. Avalikkude raamatukogude suhtes maksab samasugune ühe mõõduga

mõõtmine. Tulumaksu jagamisel arvestatakse maakonnale langeva osa määramisel ka alevielanikkudega.

Ühesõnaga: valla ja alevi omavalitsus ei erine oma suhtumises maakonnaavalitsusse pea millegagi. Järelikult peavad valla ja alevielanikkudel olema maakonnaõukogu valimistel ühesugused õigused. Praegu on alevielanikud neist õigustest ilma. Käesoleva seaduseelnõu otstarb on alevielanikkude rikutud õigusi jalule seada, neile võimaldada osavõtt maakonnaõukogude valimistest. Vastavalt sellele põhimõttele on maakonnaõukogude valimise seaduse § § 10. ja 40. täiendatud nõnda, et oleks väljaspool kahtlust alevielanikkude õigus osa võtta maakonnaõukogude valimistest.

Üldkommissjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Siseminister K. Einbund: Austatud Riigikogu liikmed! Kui käesolev seaduseelnõu üldkommissjonis arutamisel oli, siis palusin mina selle eelnõuga niikaua oodata ja viivitada, kunni valitsus oleks võinud oma materjaalid kokku võtta selles küsimuses ja komisjonile üksikasjaliseks arutamiseks esitada. Muude tööde juures ei olnud valitsusel võimalust esimeses järjekorras seda teha ja Riigikogu juhatuselt ei tulnud vahekirja nii peatselt valitsusse. Kui vahekirja valitsusse tuli, saadeti see siseministeeriumi materjaalide kogumiseks ja ettepaneku tegemiseks. Meie oleme nüüd selles küsimuses kõik materjaalid kokku võtnud, mille alusel asi kaalumist nõuab. Sellepärast olen ma arvamisel, et kuigi see seadus mõnerealine on, on temal meie omavalitsuste konstruktsioonis niisugused tagajärjed, mis asja lähemat kaalumist nõuavad.

Mina teeksin ettepaneku, et valitsusele võimalus antakse oma seisukohad ja materjaalid esitada komisjonile nii, nagu ma seda valitsuse poolt palusin. Sellest minu palvest hoolimata üldkommissjon võttis ettepaneku vastu ilma lähemate materjaalideta valitsuse poolt ja esitas Riigikogule. Nüüd kuna küsimus Riigikogu päevakorras on, paluksin ma veel Riigikogu, anda valitsusele võimalus — esitada oma seisukohad ja materjaalid lähemaks läbiarutamiseks komisjonis, ja ilma nende materjaalide ja seisukohtade ära kuulamata mitte eelnõu arutamisele asuda.

Ühtlasi ütlesin mina, et omavalitsuste valimise seadus, eriti just maakonna omavalitsuse seadus nõuab täiendamist paljudes muudes suhetes, peale selle küsimuse. Riigikogu poolt võeti vastu Riigikogu valimise seaduse muudatused, ja ühenduses sellega peame meie vastavalt tuntavad muudatused tegema ka omava-

litsuste valimise seaduses. Ei oleks mitte hea, kui need muudatused tuleksid jupp-jupilt ja jaokaupa ilma süsteemita, nii kuidas see kunagi pähe tuleb, ilma väljatöötatud süsteemita valitsuse ja ministeeriumide poolt. Sellel põhjusel palusin ma, et lubatakse valitsusel küsimustes, mis puudutavad riigi valitsemise aparati ja administratsiooni, juba komisjonis esitada materjaale.

Mina juhiksin veel tähelepanu selle peale, et omavalitsuse valimised tulevad meil alles käesoleva aasta lõpul, ja et sellepärast juba ühekahenädaline tähtaeg asjaarutamise viivitamisest ei ole mingisuguse tähtsusega. Ma saan sellest aru, et Riigikogu valimise seaduse muutmise seadus oli kiire, sest see on ühenduses väljakuulutatud valimistega, kuna omavalitsuse valimiste seaduse muutmine kaherealiste seadustega ei ole kiire, sellepärast et valimised on meil võrdlemisi kauges tulevikus ees. Ma ei räägi mitte selle vastu, et praegune Riigikogu ka omavalitsuste valimise seadust ei otsustaks, aga selleks on ikkagi vaja valitsuse kaastööd, sest riigiparaadi väljakujundamist ja riigi administratsiooni kujundamist ei saa ometi teha ilma valitsuse kaastöötajate ja seda ei saa teha ilma, et valitsust ära kuulataks, ja seda ei saa teha Riigikogu pleenumis nõnda, kuidas see pähe tuleb. Kui eelnõu esitatakse ka Riigikogu liikmete poolt või üksikute rühmituste poolt, peab sellejuures siiski valitsusega arvestama ja rehkendama, kuidas ta riigiparaadi tahab kujundada, kuidas tal materjaalid on jne. Sellejuures ei lähe ometi midagi katki sellepärast, et meil praegu omavalitsuste valimised ees ei seisa, ja ma tulen tagasi, omavalitsuste valimise seadus tahab muutmist, ja need muudatused tulevad ühes vastava süsteemiga järelekaalumisele võtta. Kui Riigikogu tahab seda teha ilma valitsuseta ja ilma minuta, siis on Riigikogul täielik vabadus, aga mina ei saa praegusel korral Riigikogu pleenumis selles küsimuses kaasa rääkida. Ma ütlen, ma võiksin ja saaksin valitsuse kaudu kõik materjaalid komisjonile esitada, komisjonile, kus võimalik on eelnõu korralikult järele kaaluda.

Kõigil neil põhjustel palun mina Riigikogu ja teen ettepaneku, et käesolev seaduseelnõu antaks komisjoni, kus valitsusel võimalik oleks oma seisukohtadega esineda, sest riigi administratsiooni küsimus ei ole nõnda lihtne, et seda võiks pleenumis üks-kaks-kolm ära otsustada, ilma et asja pikemalt kaalutaks.

M. Juhkam (tõer): Härrad Riigikogu liikmed! Ma pean meelde tuletama, et käesolev seaduseelnõu sugugi ei kerkinud päevakorra üle öö, nii nagu härra siseministri seletustest vast võis välja paista. Meil on ju

kõigil meeles, et juba mõni kuu tagasi, see on läinud suvel, küsimus õige teraval kujul päevakorra lekkis. Silmas pidades seda, et alevi maakonnanõukogude valimistest osa võtta ei või, et nad täitsa ebaloomulikus seisukorras on, kavatses siseministeerium seda küsimust lahendada nii, et alevid linnadeks muuta. See lahendamiseviis on vaevalt vastuvõetav, sest kuigi mõned üksikud suuremad alevid, nagu näiteks Nõmme, Narva-Jõesuu, võiks linnadeks muuta, mõnes teises alevis, nagu Kunda, kus mõnikümme maja, sellest rääkida ei maksa. Aga mulle tuleb meelde veel teine juhtumine. Paar-kolm kuud tagasi oli Riigikogu arupärimise-ettepanek, millest öieti käesolev seaduseelnõu alguse sai. Vastates arupärimisele tähendas härra siseminister selge sõnaga, et kui siin teatud lahkarvamine on, kui Riigikogu liikmed tõlgitsevad praegust maakonnanõukogu valimise seadust teisiti, kui sellest aru saab siseministeerium, siis on väga lihtne tee esitada vastav eelnõu, võtame selle arutamisele ja lahendame küsimuse. Nii et, ma kriipsutan veel kord alla, see küsimus ei ole kerkinud üle öö, ja lugu ei ole ka nii, et valitsusel võimalust ei ole olnud küsimust kaaluda, või ei ole võimalust olnud Riigikogu komisjonile oma kaasabi anda. Käesolev seaduseelnõu oli komisjonis umbes paar kuud tagasi ja seisis seal kauemat aega päevakorral, aga kunagi ei ole siseministeerium katsunud sisulikult mingit seisukohta võtta seaduseelnõu kohta. Iga kord on siseministeeriumi esitaja väielnud puht-vormiliselt eelnõu päevakorralevõtmise vastu. Nüüd ütleb härra siseminister, et küsimus ei olla sugugi kiire ja seda võida arutada veel teine Riigikogu või kolmas Riigikogu, sest seadust tulla tarvitada aasta lõpul, järelikult jõuab teda veel vastu võtta. Pean tähendama, et kui käesolevat seaduseelnõu praegu vastu ei võeta, siis pea mingit lootust ei ole, et seaduseelnõu vastu võetaks, sellepärast et selle Riigikogu töö muutub, mis edasi, seda kiiremaks, ja kui seaduseelnõu ükskord komisjonist tagasi jõuab, siis vaevalt praegusel Riigikogul mahti oleks seda veel enne pühi vastu võtta. Kolmas Riigikogu astub aga tõenäolikkult kokku alles juunikuu esimestes päevades ja töötab vast ainult kaks kunni kolm nädalat, mitte rohkem. Kolmandale Riigikogule kogub selleks ajaks väga palju pakilisi seaduseelnõusid, valitsuse moodustamine ja muud, nõnda et sellest juttugi olla ei või, et kolmas Riigikogu selle kahe-kolme nädala jooksul mahti leiaks selle tehnilise eelnõu arutamisele asuda. Kui ta aga seda ei tee kehvadel, siis järgneb sellest ei vähem ega rohkem, kui et maakonnanõukogu valimised, mis ette võetakse sügisel, tulevad ette võtta praeguse

seaduse põhjal, ja seal ei saaks siis alevit kaasa rääkida.

Mulle näib, et asi selles ei seisa, et valitsusel ei ole mahti olnud küsimuse kohta otsusele jõuda, vaid mina saan mulje, et siseministeeriumil ei ole olnud tahtmist seda seaduseelnõu arutada ja seda tahtmist ei ole tal ka praegu.

Siseminister K. Einbund: Mina eitan arvamist, et ministeeriumil või valitsusel tahtmist ei olnud seda küsimust lahendada. Ühte tähendan mina küll, et igal küsimusel on oma järjekord, ja et ei valitsus ega ministeeriumid... (M. Martna, stp: Kus see järjekord üles kirjutatud on?) Nii kuidas tegelik elu seda nõuab. Ei valitsus ega ministeeriumid ei saa kunagi tegemist teha ainult ühe küsimusega, vaid hulga valitsuse küsimuste hulgas tuleb seada asjad niisugusesse järjekorda, et nad selles järjekorras läbi viidud oleksid. Sellepärast ma kõnelesin, et maakonnavalimised seisavad meil ees ainult käesoleva aasta lõpul, ja et valimise seadust peame meie muutma, sellest meie mööda ei pääse — kas meie praeguse Riigikogu ajal jõuame seda läbi viia või tulevase Riigikogu esimestel päevadel, see oleneb kõik sellest, et meie tahes või tahtmata peame selle seaduse läbi viima ja peale selle küsimuse, ma kordan veel, terve hulk küsimusi, mis tingitud on ja olenevad just sellest seadusest, nii et rkl. Juhkam'i arvamist, nagu ei jõuaks tulevane Riigikogu mitte seda seadust arutada, mina täiesti eitan, mina oletan küll seda võimalust, et praegune Riigikogu selle küsimusega enam tegemist ei jõua teha, aga tulevane Riigikogu peab seda jõudma sellepärast, et valimise seadust enne valimiste kättejõudmist peab omavalitsuste suhtes muudatama, ja juba oleva seaduse pärast ei saa meie valimisi toimetada. Ma juhiaksin aga tähelepanu veel ühe asja peale. Kõik omavalitsused ei ole neis küsimustes omi seisukohti võtnud, ja ilma omavalitsuste seisukohtadeta ei võiks meie ei Riigikogu komisjonist ega ka Riigikogu pleenumist seda asja läbi lasta. Meie võime omavalitsuse seisukohtadega nõus olla, võime nendega ka mitte nõus olla, see oleneb kõik Riigikogu komisjonide ja Riigikogu enese tahtmisest, aga kaaluma peaksime meie ometi omavalitsuse seisukohti, mis võetud on ja mis esitatakse. Mina mäletan omavalitsuse eelnõude arutamist esimese Riigikogu lõpupäeval, ja seal oli just Riigikogu komisjonide tahtmine, et omavalitsused seisukohad võtaksid eelnõu kohta, ja need eelnõud lükati ka sel põhjusel edasi. Ka käesoleva eelnõu juures, mis puudutab samuti omavalitsuse konstruktsiooni, peame meie ootama, kunni omavalitsused on omad seisukohad võtnud

ja kunni kõik materjaalid kokku on kogutud, ning siis peab ministeerium need seisukohad arutamiseks esitama. (J. Jans, stp: Võtke oma seadusevastane nimekirj tagasi ja asi on lahendatud.) Parlamendil oleks küll kõlblik kohus, kui seisukohad on ära kuulatud ja seda, võib teha ainult komisjonis, seda küsimust otsustada. Mis puutub alevite muutmise suhtes linnadeks, siis võin mina öelda, et seda küsimust ei ole mitte siseministeerium algatanud, vaid selle küsimuse on algatanud omavalitsused ise, ja ministeerium, järele kaaludes omavalitsuste eneste poolt algatatud küsimust, tuli arvamisele, et osal alevitel kui ka linnadel on täielik õigus nõuda, et osa alevitest võiks linnade õigusi saada juba nende avarama tegevusvõimaluse pärast ja ka sellepärast, et nendesse on kogutud niisugune elanikkude hulk, mis linna seaduse alusel täieliku aluse võiks selleks leida. Mina julgeksin sel puhul ette kanda muuseas linnade suurusi, näiteks teistel maadel, ja sellest meie näeme, et keskmine linna suurus Euroopa riikides on umbes 2500—3000 elanikku, see tähendab, mitte keskmine linna suurus, vaid kõige suuremas protsendis linnadest tuleb elanikkude arv umbes 3000 arvata. See tõendab meile, et meie alevite ümbermuutmise küsimus linnadeks ei ole ainult kunstlikult üles võetud, vaid on üles võetud elulistel nõuetel. Aga ma ütlen, et kõik need on niisugused küsimused, mis nõuavad lähemat järelekaalumist, ja mina ei saaks kuidagi Riigikogule soovitada, et niisugune tähtis küsimus juhuslikult otsustataks. Sellest tõöst peab valitsus osa võtma, ja tema ei saa seda muidu teha, kui parlamendi komisjonis. Kui temal senni seda võimalust ei ole olnud, siis mina oma ettepanekuga paluksin seda, et valitsus võiks oma asjatundlikkusega eelnõu tegeliku läbikaalumise juures kaasa aidata.

M. Laarman (põl): Ma juhiaksin lugupeetud Riigikogu liikmete tähelepanu käesoleva küsimuse arutamisel ühe väikese asjaolu peale. Nimelt on meil olemas maakonnavalitsuste häälekandja „Maaomavalitsus“, kes seisukohta võtab teatavate küsimuste kohta. Viimases „Maaomavalitsuse“ numbris on ilmunud ka käesoleva küsimuse kohta seisukoht, ja see väärrib omajagu tähelepanu. Nimelt on sealtpoolt küljest, kus valimise seadust muuta tahetakse, alati toonitatud, et omavalitsustel peaks nendes puutuvates küsimustes kaasarääkimise võimalus olema, sest nad ise teavad kõige paremini, mis nende rahule tarvis läheb. Lugupeetud Riigikogu liikmed. Ma loeksin selle seisukoha ette, mis maakonnakohtade valimise seaduse muut-

mise puhul „Maaomavalitsuses“ ette on toodud. (J. Jans, stp: Teie ise olete selle kirjutanud!) Vabandage, seda võib olla kirjutanud ka härra Jans, sest härra Jans on samuti kirjaoskaja. Seal loeme meie: „Ka maakonnandükogude valimise seadust on katsetatud täiendada, kuid ainult selles osas, mis käsitab alevi kodanikkude osavõtmist maakonnandükogude valimistest. See täiendus ei tooks valimiste korraldamisesse mingisuguseid paremusi.“ (Vahelhüüe J. Voiman'i, stp poolt.) Mina loen, härra Voiman, seda lehest ja usun, et maakonna omavalitsuse tegeledad ise hästi teavad, mis nende rahule tarvis läheb ja et neil ei ole vaja igalt poolt kutsutama soovitajaid abilisteks. Sama artikli lõpul loeme: „Ainult alevite elanikkude õiguse pärast valimise seadust muuta, ei ole küll mõtet“. Siin öeldakse selge sõnaga seda välja, mille peale lugupeetud siseminister juba tähelepanu juhtis. Sellepärast arvan ka, et vastu omavalitsuste tahtmist ei maksaks meil praegusel korral selle seaduse muutmise juurde asuda.

Juhataja **A. Rei**: Härra siseministri poolt on ettepanek tehtud, käesolev seaduseelnõu anda üldkommissjoni tagasi, et valitsusel võimalus oleks oma materjaale arutamiseks anda. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 23 häält, vastu — 24 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. Palun sedelid välja jagada. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 26 häält, vastu — 28 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Panen käesoleva seaduseelnõu I lugemisel hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on antud 26 häält, vastu — 25 häält. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. Palun sedelid välja jagada. (Hääletatakse.) Seaduseelnõu vastuvõtmise poolt on antud 30 häält, vastu — 28 häält, erapooleitud — 2, seega on käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Enne järgmise päevakorra-punkti juurde asumist on sõna isiklikus asjas rkl. Teetsov'il.

15. J. Teetsov'i isiklikus asjas.

J. Teetsov (põl): Pahepoolse ilmega, Kuresaares ilmuvast ajalehes „Meie Maas“ 6. märtsist

1926. a. nr. 26 on avaldanud sotsialistlikku rühma kuuluv rkl. A. Kärner kirjatüki, „Hädaoht riiklikudele maaparanduse töödele Saaremaal“, milles tema tõsiasi pahurpidi pöörates lausa vale ja võltsimisega esineb. Nii kirjutab tema selles kirjatükis muuseas: „Era maaparanduse laenuarvet magistraal-

kraavide kaevamise arvele 15 miljoni üleviimisele ägedam vastuvaidleja oli Saaremaa kogupõllumeeste esitaja Riigikogu liige J. Teetsov. Tema seisukoht oli see, et eraisikute maaparanduse laenu ei tohi mingil tingimisel kärpida, vaid riiklikku maaparanduse krediiti võib ainult siis suurendada, kui riigi tulude arvelt sisetulekuid on. Vastasel korral jäägu kas või magistraalide kaevamise tööd seisma, kui aga üksikutele isikutele summasid välja oleks anda.“

Igakord ei ole võimalik sarnastele võltsimistele tarvilikul viisil vastu astuda ja võltsijate alatuid võtteid paljastada, nagu praegusel juhusel...

Juhataja **A. Rei**: Palun mitte sarnaseid haavavaid ütelsi Riigikogu liikmete kohta tarvitada.

J. Teetsov (põl): ... kus mina eelarve V alamkommissjoni protokollist nr. 2719. II s. a. koosoleku — juhataja Liigand, protokolleeriija Gustavson — vastava tõenduse leian. Seal loeme põllumajanduse peavalitsuse eelarve arutamise puhul, kus mina järgmisi mõtteid avaldanud olen riikliku maaparanduse summade suhtes: „Riiklikuks maaparanduseks tuleb määrata rohkem krediiti, vist on tänava seda krediiti määratud vähem põhjustel, et tahetakse riikliku abiraha kaudu kaasa tõmmata maavaldajaid endid oma rahaga. Igalpool ei oleks selleks aga soodsaid eeldusi, näiteks Saaremaal. Maaparanduse töid võiks alustada kahe aasta peale ette“. (M. Laarman, põl: Kas teil häbi ei ole! — J. Voiman, stp: Ega see vale ei ole!) Härrad Riigikogu liikmed! Mina lootan, et rkl. Kärner'il niipalju õiglustunnet on, et ta neid sõnu, mis ta minu suhu tahab panna, nagu töötaksin mina Riigikogus Saaremaa põllumeeste vastu, et sellega minu lugupidamisele hoopigi anda, lähemal ajal avalikult selles samas lehes öiendada võtab. (J. Hünerson, põl: Raske uskuda niisugusest mehest. — M. Martinson, põl: See on ehtsotsialistlik võte.)

Juhataja **A. Rei**: Riigikogu asub vahelejäädud päevakorra-punkti juurde.

16. Riigiasutuste Üldkommissjoni arutöö koondamise andja **A. Jõeäär**: seaduse maks- Käesolev seaduseelnõu on vuse pikenda- Vabariigi Valitsuse poolt

mise seadus — esitatud ja temaga kavatsetakse pikendada Riigikogu poolt 25. jaanuaril 1924. a.

I lugemisel. vastuvõetud riigiasutuste töö koondamise seaduse maksvust. Kuna selles seaduses ettenähtud aja jooksul ei jõutud lõpule viia riigiasutuste töö koondamist, siis kavatsetakse seda seadust pikendada 1926./27. a. eelarve maksvuseni. Üldkommisjon ühines Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas ettetoodud motiividega. Üldkommisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

17. Vene-nõukogude vägede poolt tehtud sõjakahjude ja rekvisitsioonide tasumise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Liigand:** Sõjakahjud ja rekvisitsioonid, mis on tehtud Vene-nõukogude vägede poolt, on seks juhtumiseks hinnatud ja otsustatud, et neid tasub Vene riik. Sellest oleneb

ka see asjaolu, et tehtud kahjude hinnad hoopis teistsugustena on kujunenud, kui seda teiste sõjakahjude jaoks maksev hindamise kord oleks andnud. Eesti ja nõukogude Venemaa vahel sõlmitud rahulepingu artikkel VIII põhjal on aga mõlemad lepinguosalisel vastastikkult loobunud sõjakahjude tasumisest. Ajutise valitsuse poolt 25. veebruaril 1919. a. vastuvõetud määrusega on Vene vägede poolt tehtud sõjakahjud võetud Eesti vabariigi kanda. Selle tõttu tuleksid Vabariigi Valitsusel Vene vägede poolt tehtud kahjud tasuda, millisel seisukohal asub ka Riigikohus. Vabariigi Valitsuse eriootsusega on ju osa kõnealolevatest kahjustest piiriäärsetele elanikkudele nende majandusliku seisukorra üleschitamise otstarbel tasutud, umbes 3.000 akti põhjal, kuna teine osa neist kahjustest alles tasumata.

Samuti kui Vene vägede poolt tehtud kahjud, hindas ja otsustas rekvireerimise ja sõjakahjude hindamise peakommisjon Saksa vägede poolt tehtud sõjakahjud. Kuid Eesti vabariigi ja Saksa riigi vahel sõlmitud kokkuleppe artikkel I põhjal loobusid mõlemad pooled sõjakahjude nõudmisest üksteise vastu. Tähen-datud kokkuleppe kinnitamise seaduse § 2. tegi Vabariigi Valitsusele ülesandeks Saksa riigilt ülevõetud kohustusi isikuile Saksa vägede poolt tehtud kahjude tasumise asjus teostada harilikult korras. Selleks määrati uus tähtaeg, mille jooksul isikud, kes Vabariigi Valitsuselt soovivad tasu saada, pidid rekvireerimise ja sõjakahjude hindamise komisjonile sellest tea-

tama. Analoogiliselt Saksa vägede poolt tehtud kahjude tasumisele nimetatud seaduse § 2. põhjal, tuleksid ka nõukogude-Vene vägede poolt tehtud sõjakahjud tasuda. Kuna sõjakahjude hindamise seaduse § 29. põhjal peakommisjoni otsused kahjude hindamise asjus lõpulikud on, tuleks neile isikuile, kes Vene-nõukogude vägede poolt tehtud kahjude eest Eesti Vabariigi Valitsuselt tasu soovivad saada, seadusandlikus korras uus tähtaeg määrata, mille jooksul nendel Vabariigi Valitsusele uue teadaandega tuleks esineda. Rekvireerimise ja sõjakahjude hindamise komisjonile tuleb kohuseks teha tema poolt läbivaadatud ja otsustatud, kuid alles tasumata, sõjakahjusid uuesti läbivaatamisele ja otsustamisele võtta.

Esitatud seaduseelnõu vastuvõtmisega Riigikogu poolt otsustatakse ülevalnimetatud tasuküsimus riigikassa huvides. Kui meie arvesse võtame, et Saksa vägede poolt tehtud sõjakahjude nõudmisi oli esitatud 16.000 isiku poolt sel ajal, kui arvamiselt oldi, et nende tasumine sünnib Saksa riigi poolt. Kui aga tasumine pidi sündima Eesti vabariigi poolt, esinesid nõudmistega ainult 2.713 kahjusaajat. Kui nüüd oletada, et umbes samasugusel viisil suur osa kahjusaajatest ära langeb, kui nõukogude Vene vägede poolt tehtud kahjude tasumine peab sündima Eesti Vabariigi Valitsuse poolt, siis ei kujuneks maksetav summa mitte väga suureks. Üldse on üles antud umbes 12.000 kahjutasunõudmist 300 miljoni marga väärtuses. Kui nüüd silmas pidada, et nende nõudmistega juures esineb samasugune koeffitsient, kui Saksa riigi vastu esitatud nõudmistes, siis võiks rehkendada nende kahjutasunõudmistega summa umbes 80 — 90.000.000 marga peale.

Rahaasjanduse komisjon ühines Vabariigi Valitsuse poolt esitatud motiividega ja tegi seaduseelnõus ainult paar sisulist parandust. Esimene seisab selles, et komisjon arvas tarvilikuks tasuda ainult need nõukogude-Vene vägede poolt tehtud kahjud, mis tekkinud vabadussõja kestel ja praegustes Eesti vabariigi piirides. Peale selle tunnistas rahaasjanduse komisjon soovitavaks kahjutasu maksta Eesti vabariigi kodanikkudele ja mitte ainult seltsidele ja ühisustele, vaid ka kõigile juriidilistele isikutele, kelle asukoht kahjusaamise ajal oli Eesti vabariigi piirides. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

18. Ühingute ja nende liitu- Kuna üldkommisjoni aruandja rkl. Hasselblatt

de seadus — I lugemisel. puudub, on sõna aruandjana komisjoni abiesimehel rkl. Kornel'il.

Üldkomisjoni aruandja **K. Kornel:** Meie põhiseaduse järele on ühingutesse ja liitudesse koondumine vaba. See ei tähenda aga veel absoluutset vabadust. Praegu maksavad meil selles asjas põhiseaduse kõrval „ajutised määrused ühingute ja liitude kohta“. 4. märtsist 1906. a., Vene ajutise valitsuse määrus 12. aprillist 1917. aastast koosolekute ning liitude kohta ja peale selle ajutise valitsuse poolt 21. märtsil 1919. aastal vastuvõetud seadus seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise korra kohta. Silmas pidades, et nad kõik enne põhiseadust välja antud, on nad maksivad muidugi niivõrd, kuivõrd nad põhiseadusega vastolus ei ole ja sellepärast on ka tarvidus uuema, modernima seaduse järele, mis seda küsimust lahendaks.

Vabariigi Valitsus esitas sellekohase seaduseelnõu, ja üldkomisjon lahutas selle kaheks, nimelt on üheks osaks „ühingute ja nende liitude seadus“, kuna teine osa moodustab eriseaduse „ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seadus“. Üldiselt ühineb üldkomisjon Vabariigi Valitsuse seletuskirjaga, ja üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, ühingute ja nende liitude seadus I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

19. Ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seadus — I lugemisel.

Kuna üldkomisjoni aruandja rkl. Hasselblatt puudub, on sõna aruandjana komisjoni abiesimehel.

Üldkomisjoni aruandja **K. Kornel:** Käesoleva seaduseelnõu juures tuli arutamisele üks põhimõtteline küsimus, mille juures õige palju vaidlusi tekkis, nimelt missuguse asutuse juurde koondada registreerimist. Senni ajani oli registreerimine kohtute käes. Sellel oli aga see halb külge, et igal rahukogul selles asjas oma praksis oli ja nõuded selle tõttu väga mitmesugused. Üldkomisjonis otsustati häälteenamusega registreerimine üle viia kohtute alt siseministeeriumi alla. Registreerimise üleviimisega tekkis vajadus ühistegeliste ettevõtete sundrevideerimise korda muuta. Vastav eelnõu tõotati Eesti ühistegelise liidu poolt välja ja esitati üksikute Riigikogu liikmete poolt. See eelnõu seisab järgmise

päevakorra-punkti all, „Kooperatiiv-ühisuste ja nende liitude seaduse muutmisseadus“.

Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

20. Kooperatiiv-ühisuste ja nende liitude seaduse muutmisseadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **K. Kornel:** Käesolev seaduseelnõu, nagu juba tähendasin, on tingitud sellest, et ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimine sise-

ministeeriumi alla viiakse. Senni oli kooperatiiv-ühingute revideerimine kohtute ja Eesti ühistegelise liidu käes. Kohtud revideerimist harilikult ise ei toimetanud, ainult kaks sarnast juhtumist on teada. Eesti ühistegelise liidu poolt revideeriti ka neid kooperatiiv-ühinguid, kes liidu liikmed ei olnud. Käesolev seadus teeb selles revideerimise korras muudatuse. Nimelt kohustatakse selle seadusega kooperatiiv-ühinguid astuma nende poolt loodud revisjoni liitude liikmeks. See on põhimõte, mis käesoleva seaduseelnõu aluseks on võetud. Komisjonis see mingisuguseid vaidlusi ei tekitanud, sest see on otsekohe tingitud ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seaduse maksmapanekust. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

21. Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Tamm:** Ausatud Riigikogu liikmed. 21. märtsil 1919. aastal anti välja seltside registreerimise seadus. Selle seaduse § 1. oli märkus, et

need seltsid, kes enne sõda on tekkinud, peavad ennast uuesti ümber registreerima kuue kuu jooksul, vastasel korral on nad sunnitud likvideeruma. Seda tähtaega pikendati mitu korda, ja vanad seltsid tõttasid end ümber registreerima. Aga et asi oli tundmata ja ei saadud igakord peakoosolekut kokku kutsuda, siis ei olnud see registreerimine päris täpne ja tekkisid vaidlused selle üle, kas need seltsid on pärast uuesti registreerimist uued seltsid, või on nad vanad. Vormiliselt oleks sarnane ümberregistreerunud

selts uus selts, aga tegelikult on selts vana selts, kes pretendeerib oma varanduste peale. Mitmel seltsil on oma vallas- ja kinnisvara ja tekkis vaidlus. Et raskustest üle saada ja täpselt ära määrata likvideerimise, selleks anti välja seadus, mis likvideerimise moodust käsitab ja nimelt kõiki neid tingimisi, mis likvideerimiseks tarvis on, nagu komisjon, liikmete arv, missugusele ministeeriumile allub see komisjon, kes talle juhtnöörid annab, ja kes ta kava kinnitab, jne., see kõik on käesolevas seaduseelnõus ette nähtud. Vabariigi Valitsus esitas seaduseelnõu, milles ette nähti, et kõik need kavad ja juhtnöörid annab siseministeerium ja töö-hoolekandeministeerium. Üldkomisjon aga leidis, et seda vaja ei ole, ja viis kõik tähen- datud sammud siseministeeriumi alla. Nii määrab ka siis siseministeerium komisjoni, mis kolmeliikmeline, ja kus omavalitsuste ette- panekul üks liige on. Kui varandused on sattun- nud hooldajate alla, siis peab neid komisjoni alla üle viidama ühe kuu jooksul, ütleb valitsuse seaduseelnõu. Üldkomisjon määras siin kahekuulise tähtaja. Kõige raskem punkt käes- olevas seaduseelnõus on likvideeritavate selts- side varanduste saatuse äraotsustamine. Siin läheb üldkomisjoni poolt lõpulikult välja- töötatud seaduseelnõu lahku Vabariigi Valit- suse omast. Käesolevas seaduseelnõus on ära lahutatud teatud momendid varanduste likvi- deerimistel. Kui põhikiri täpselt ette näeb varanduste saatuse, siis talitatakse põhikirja järgi. Kui aga varanduste saatust ei ole põhi- kirjas ette nähtud, või on ette nähtud üldjoon- tes, siis otsustab varanduse saatuse vastav komisjon, aluseks võttes siiski põhikirja mõt- teid ja ka seltsi asutajate või elusolevate seltsi- liikmete sooviavaldusi, nii et ei ole mingisugust võimalust, et varandused satuvad juhuslikult sinna, kuhu seltsi asutajad seda ei oleks soovin- nud või ka põhikiri seda ei oleks heaks kiitnud. Mõnel seltsil on aga liiga suured varandused ja nende likvideerimistel ei oleks soovitav, et seda ainult valitsus ära otsustab, vaid seda peaks siis tegema Riigikogu, ja see on käesolevas seaduses ka ette nähtud. Kui likvideeritava seltsi, ühi- suse või liidu varandused kinnis- ja vallas- varas, võlad mitte arvesse võetud, likvideeri- mise komisjoni hindamise järgi üle 3 miljoni marga on, siis otsustatakse nende saatus seadus- andlikul teel. Likvideerimise komisjoni kulud kaetakse likvideeritavate varanduste arvelt siseministri määruse järgi. Teen üld- komisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

22. Maksvates seadustes ette- nähtud kapi- taali protsendi- määrade muut- mise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse kom- misjoni, aruandja **K. K o r n e l:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käes- olev väike seaduseelnõu esitati Riigikogu liikmete poolt ja anti rahaasjanduse komisjoni, ja tuli nüüd komisjonist tagasi rahaasjanduse komisjoni esitena. Tema sisu on väga lühikene ja temaga tahetakse kõrgendada praegumaksvates seadustes ettenähtud protsendimääre. Nii näiteks tõstetakse Balti tsiviilseadustiku ja Vene tsiviilseadustiku vastavates paragrahvides ettenähtud protsendimäär kuuest kümneks. Kooperatiivliikude ühisuste ja nende liitude seaduse § 12. ettenähtud protsendimäär — kaheksast kaheteistkümneks ja riigi-ärimaksu seaduse § 519. punkt 1. lit. „A“ ja rahukohtu- nikkude karistusseadustiku paragrahv 180. punkt 2. ettenähtud protsendimäär kaheteist- kümnest viieteistkümneks, kusjuures viimase protsendimäär hulka loetakse ka komisjoni tasu, olgu ta määratud kindlas summas või protsentides.

Käesolev väike seaduseelnõu äratas kom- misjonis väga suurt tähelepanu. Tema anti alamkomisjoni ja alamkomisjonis vaieldi tema üle väga elavalt ja sama elavalt vaieldi tema üle ka rahaasjanduse komisjonis. Peab ütleva, et selle juures tuli kogu meie rahva- majandus täies ulatuses kõne alla, ja see on ka arusaadav, sest protsendinormid on vastu- peegelduseks või baromeetriks, mis näitab, kas rahva majanduselu terve või haige on ja mis- sugustel tingimistel tuleb töötada rahvamajan- duse alal. Igatahes need protsendimäärad, mis käesolevas seaduseelnõus esinevad, kõnelevad sellest, et protsendi pinevus meil õige kõrge, ja et praegune aeg raske aeg on ettevõtetele. Mõnel poolt püüti komisjonile ja ühtlasi ka seaduseelnõu algatajatele ette heita, nagu tahe- taks siin rasket aega veel raskemaks teha kõr- geid protsendimäärasid veel kõrgemaks tõsta. Kuid see etteheide põhjeneb arusaamatusel, sellepärast et praeguse seaduseelnõuga esitatud protsendimäärad ei ole praegustest keskmistest protsendimääradest kõrgemad, kuna praegu- maksvate seaduste järgi need määrad tunta- vamt keskmistest madalamad on. Eriti väga valus on lahkeli, mis on tekkinud seaduse ja tegeliku elu vahel. Rahukohtunikkude karistus- seadustiku § 180—2 on ette nähtud, et 12 protsendist peale hakkab liigkasuvõtmine. Aga meie teame väga hästi, et meie keskmine laenuprotsent on 15, aga teatavasti võetakse ka 18 ja ka 20 protsenti. Siin on tegelik elu sea- dusest üle kasvanud, ja selge on, et hea ei ole, kui seaduse punktid ainult paberile jää-

vad, kui tegelikus elus neist mööda minnakse. Sarnane olukord kõigutab lugupidamist seaduse vastu.

Seda võrdlemisi karedat paragrahvi, mille põhjal võis süüdlasi kaunis pika vangistusega karistada, ei saadud tegelikult tarvitada, sellepärast, et siin oli üks väikene juriidiline lahku minek, — juriidiline vaidlus: pangad tegid vormilikult õieti, võtsid tegelikult ainult 12%, aga selle 12 %-le tuli lisaks veel komisjonitatu, nii et keskmine tegelik protsent ulatas, nagu öeldud, 15 — 20%-ni. Mul on teada üks juhtumine, kus rahukohtunik tahtis seda paragrahvi nii tõlgitseda, et ka komisjonitatu, kuigi see eraldi protsentides võeti, üldprotsendi määra hulka luges ja selle põhjal ühe panga juhatuse liigkasuvõtmise eest vastutusele võttis. Protsess on käimas ja huvitav on tema tagajärge oodata. Komisjon ei pääsenud mööda sellest küsimusest. Vaidluste ärahoidmiseks on parandus juurde lisatud, et 15% hulka, millest kõrgemale liigkasu hakatakse lugema, kuulub ka komisjonitatu, olgu ta võetud kindlates protsentides või kindlas summas. Kui nüüd rahukohtunikku karistusseadustikku see paragrahv võtta, siis on rahukohtunikul täiesti kerge tegutseda ja selge, kuidas siin tuleb talitada.

Komisjonis kaaluti ka, kas need protsendimäärad liig kõrgeid pole. Peab ütleva, et valitus vaidles algusel mõnele normile vastu. Alamkomisjoni tööst võtsid osa riigipanga president, pankade nõukogude ja ühistegelise keskpanga rahvapanga direktor.

Siin teised normid, peale liigkasuprotsendi normi, pikemaid vaidlusi ei äratanud. Viimase protsendimääraks võeti 15%. Üldiselt aga võib öelda, et liigkasuvõtmise protsendi määramise juures on ikka seda silmas peetud, et tema kaks korda kõrgem on riigipanga diskonto protsendist. Kui omal ajal Venes 12% mää rati, siis oli tolleaegne riigipanga diskonto protsent kuus. Paistab, et meie oma liigkasuvõtmise protsendiks võrdlemisi madala normi oleme võtnud. Meil on juba keskmine hoiu summade protsent 10%, aga meie teame väga hästi, et tähtajaliste hoiusummade eest maks takse 12, 13 ja isegi 15%. Nüüd arvame sellele keskmisele hoiuprotsendile panga keskmise kuluprotsendi juurde. See panga kuluprotsent oli kaalumise all ka komisjonis, ja ettetoodud arvustiku ning andmete põhjal selgub, et kuluprotsent kõige madalam on mõnes maa ühis pangas, kus ta kõigub 2—3 vahel, kuna aga keskmiselt on kuluprotsent 5—6 vahel. Aktsiapankades peaks ta muidugi natukene kõrgem olema; vähemalt oli ta kõrgem aktsiapangas sel ajal, kui neil kahjude katteks suuremaid summasid maha tuli kirjutada. Nii siis paistab

olevat, et meie keskmine laenuprotsent ei taha alla 15% langeda.

Komisjon on seda küsimust selles heas lootuses võtnud, et asi lähemal ajal paraneb, ja sellepärast võttiski selle protsendi võrdlemisi madala. Ka käesoleva seaduse II osaga, kus on tähendatud, et käesolev seadus pannakse maksma ühe aasta peale, on komisjon tahtnud seda öelda, et temal lootus on olemas, et rahaturg lähemal ajal paraneb ja siis neid norme võiks ka alandada. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Käesolev seadus tahab aluse panna seaduslikult, et rahaasutused võivad kõrgemat protsenti võtta seaduse põhjal, nagu nad seda praegu teevad. Sellepärast tuleb ka tähendada, et käesolev seadus meie rahvamajanduse peale oma mõju avaldamata ei saa jätta. (M. Juhkam, tõer: 18% võetakse praegu!) Jah, härra Juhkam, ma pidin just praegu seda ütleva. Praegu võetakse tegelikult 18%, võib olla mõnes kohas veel rohkemgi. See protsentide võtmine ei ole seaduslik, see on üle seaduse võtmine ja lausa ülekohus, et meil nii kaugele on mindud. Siin peab tõtt ütleva, et selleks on ise meie rahaasutused kaasa aidanud, üksteise võidu tõstetakse hoiuprotsente, et rohkem omale raha kokku võtta. Ma läheksin tagasi umbes 1908. — 1909. aastate juurde, kus üks koosolek Tartus ära peeti ja selleaegne põllumeesteltsi esimees härra Tõnisson avaldas valju protesti selle kohta, et üks laenu- ja hoiuühisus Tartus oli kõrgemat hoiuprotsenti maksnud kui teised. See protest võeti ühel häälel vastu ja lubati surveabinõud tarvitusele võtta, kui üks või teine rahaasutus hakkab rohkem hoiuprotsente maksma. Aasta hiljem peeti niisugune koosolek ka Tallinnas ära ühistegelise liidu ruumides, kus samuti otsus vastu võeti, et rahaasutused kuidagi viisi ei tohi hoiuprotsente tõstma hakata, et sellega igaüks raha oma panka rohkem kokku võtaks, et võimalik oleks siis võimalikult kõrgete protsentidega edasi laenata. Nii on ka lugu käesoleval korral, on hakatud kõrgeid hoiuprotsente maksma, kuulutatakse välja, et niipalju tähtajaliste, niipalju jooksva arve pealt maksetakse ja kui neid kuulutusi vaadata, siis leiame, et üks pank teisest üle pakub, ja tagajärg on loomulikult see, et protsent tõuseb. Meil on kapitaale ja raha vähe, mina küsiks, kas nende kõrgemate protsentidega raha on rohkem tulnud, teda ei ole sugugi rohkem, vaid tuleb ette, kui pankadest pole võimalik laenusid saada, laenatakse kõrgemate protsentide eest, kõrvalisi teid mööda, veel kõrgemate protsentide eest raha, et panga

protsendid saaks ära maksta. Loomulik seisukord on see, et pangad ei tohiks oma hoiuprotsente kõrgele ajada. Edasi näib ka meil olevat pankade laiutamise mõte. Kui sõja järele kaubanduses ja tööstuses tõus märgata oli, asutati väga palju pankasid. Kõik pangad tahtsid ära elada, kõigi pankade ametnikud pidid kõrget palka saama.

Siin lugupeetud aruandja kaitses seadust, kui komisjoni aruandja, aga kui lähesime komisjonide tööde juurde, seal härra Kornel kaitses ka isiklikult seda seadust, öeldes, et see on hädatarvilik.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **J. Piiskar.**)

Üheks motiiviks töite ette, et kui teie ei anna luba kõrgemat laenuprotsenti võtta, siis läheb raha Viru turule ja siis peab rohkem protsente maksma. Aga kui seadusega ütleme, et raha eest ei tohi rohkem protsente võtta, siis saab ka Viru turu kauplejaid vastutusele võtta. Üks ja teine kukub sisse ja jäetakse protsendid maksmata, et laenuprotsent kõrge on. Laenuprotsent on kõrge olnud ja sellepärast läheb raha Viru turule. Ma ei salga seda mitte, aga see tendents ei kesta kaua sellepärast, et seadus karistab ka neid, kes Viru turul rahaga kauplevad. Ma juhiksin tähelepanu veel ühe asjaolu peale. Härra Kornel'i poolt rahvaerakonna häälekandjas, see on „Postimehes“... (Vahelhüüe.)... Ma „Postimeest“ ei loe, sest ta on põllumeeste poolt boikoti alla pandud. „Postimehes“ kirjutati selgel sõnal ja heideti põllumeestele ette, et nad vastu seisnud maapanga laenu odavale protsendile ja ei olevat seda vastu võtnud. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Kas Teie „Ühendust“ ka ei taha boikoti alla panna?) Ei taha! (L. Johanson, stp: Homme anname Teile 100 eksemplaari ühes!) Rkl. härra Liigand tegi ettepaneku, et maapank ei tohiks üle 6%-di võtta, aga ma küsiksin härra Liigand'ilt, kust võtab maapank raha, et võiks laenu nii odavalt välja anda. Maapank on obligatsioonide või pantkirjade pank. (M. Juhkam, tões: „Postimees“ on nüüd palju häid ettepanekuid teinud!) Ei, ta nüüd ei tee ettepanekuid. Nii siis on kahesugune seisukoht; härra Kornel'i poolt, et meie rahaturu seisukord nõuab seda, härra Liigand'i ettepanek, et meil ei tohiks üle 6% tõusta. Kui see seadus vastu võetakse, küsiksin mina, olge head, näidake see tee, kust tuleb see raha maapanka, ja kui olete selle näidanud, siis hääletan ka mina selle poolt, et erapankades tõesti võiks maksta nii kõrget protsenti. Kui aga härra Liigand ja Kornel praegu-

sel korral, kus üldse meie rahaturu raha protsendi kindlaksmääramine on, mitte ei ütle, kust maapank raha saab, siis ei saa ma seda ettepanekut pooldada, see on „Postimehe“ ja rahvaerakonna demagoogia, kui tema ütleb põllumeeste kohta, et põllumehed võitlevad kõrge protsendi eest, et põllumehed peaksid odavamalt laenuprotsenti maapangalt saama.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Vaidluses härra Tonkman'iga ei ole mul peaaegu kunagi õnnestunud temale asja selgeks teha, ka käesoleval juhtumisel meie räägime kumbki oma keelt. Mina ütlesin juba alguses ja näitasin, et ei ole loomulikud praegused kõrged protsendid; kuid samuti ei ole loomulikud praegused normid, mis väga madalalt on seaduses ette nähtud ja millest tegelik elu mööda on läinud. Seda aga, et seaduse paragrahvid paberile jäävad, ei või seadusandlikkuse seisukohalt lubada. (K. Tonkman, põl: Kas Teie maapangast raha võtate? Rääkige maapangast!) Maapangast ei saa nüüd rääkida, kõik tuleb järjekorras, siis saab asjasse rohkem selgust. Härra Tonkman arvab, et kõige kurja juures on süüdi ainult pangad ja tuleks pankadele kõrgete protsentide võtmine ära keelata. Mina kahtlen sarnaste keeluseaduste hea mõju juures. Just teie poolt on alati toonitatud, et ei ole hea, kui riik või seadusandja eramajanduse ellu seadusluse terava noaga löikab, seda ei poolda kindlasti Teie parteikaaslane härra Masik. (K. Tonkman, põl: Kust Teie seda teate?) Komisjonis kõneldi ka sellest, et meie pankade arv suur on, neid võiks vähem olla. Omavahelistel võistlustel püüavad pangad vähesel arvul liikvelolevat raha iga hinna eest oma kätte saada, pakkudes hoiuprotsente üle.

Kuid leiti, et seadusandjatel raske on siin paragrahvidega lahendust tuua. (K. Tonkman, põl: Kust võtate Teie 6% maapanga laenu?)

Mis puutub aga sellesse, kust maapank raha saab, siis, härra Tonkman, teate Teie seda ise väga hästi, nagu minagi, nimelt riigikassast. Ja vaadake, härra Tonkman, seda teab ka teie parteikaaslane härra Jürman, kes maapanga seaduse aruandja oli. Härra Tonkman'il on teada, et meil odavaprotsendilist laenu on antud mitte üksi asunikudele, vaid ka vanadele põllumeestele. (K. Tonkman, põl: Väga kahju, et ma Teile vastata täna ei saa. Ma vastan II lugemisel.) Teie võite II lugemisel vastata, minul selle vastu mitte midagi ei ole. Nüüd aga katsuge vahepeal enesele seda asja selgemaks teha.

Mis aga härra Tonkman „Postimehe“ arvel ütles, siis kaitseb „Postimees“ ennast ise, ja mina ei tarvitse tema kaitsjaks välja astuda. Pean ütleva, et praegune valitsus pooldas seda, et protsendimäärad, mis ette nähtud, tulevad tõsta, seda enam, et praeguste madalate protsentide juures on üks halb asi, mille kohta ma näiteid ette toon. Võtame näiteks vekslilaenu. Korralik maksja maksab oma protsendid õigel ajal ja maksab harilikud panga protsendid, aga niipea, kui maksja satub korratu maksja seisukorda, siis maksab ta ainult 6%. Kommisjonis kaaluti ka seda, kas ei saaks nii teha, et laenuvõtjat, kes korratuks maksjaks on kujunenud, soodustatud seisukorda mitte ei asetataks.

Praegune seadus ei ole siiski sedavõrd täielik, et oleks võimalik olnud arvesse võtta seda olukorda, mis praegu rahaturul valitsemas on. Ülemäär, mis on võetud 15%, on ikkagi madal praegusel ajal. (K. Tonkman, põl: Seesama, mis mina rääkisin.) Teil ei

oleks põhjust palju minule vastu vaielda, ja ma arvan, et sellega on vististi kõik ära vastatud, mis Teil vastata oli. Praegusaja kõrged protsendid on tähtsal määral sellest tingitud, et meil vähe vaba raha liikumas on. Ja ka Teile, härra Tonkman, peaks tuttav olema rahvamajanduslik tõde, et kui kauba järele suur nõudmine, siis tema hind kõrge on. Kordan oma ettepanekut — käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud. (Hüüded: Lõpetada!) On tehtud ettepanek, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.25 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **A. Rei.**

Abiesimees **A. Jürman.**

Abisekretäär **L. Raudkepp.**

Abisekretäär **J. Piiskar.**

